

Taiteen paikka palvelurakenteessa -hankkeen taiteilijaresidenssien vaikutusten arviointi

KESKI-SUOMEN LIITTO
Regional Council of Central Finland

SospED

”Jos ihminen ei pääse taiteen luo, taiteen on tultava ihmisen luo.”

Taiteen paikka palvelurakenteessa -hankkeen taiteilijaresidenssien vaikutusten arviointi

Sosped säätiö 10/2019

KESKI-SUOMEN LIITTO
Regional Council of Central Finland

Sosped

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	4
1. TAITEEN PAIKKA PALVELURAKENTEESSA	6
2. TAITEILIJARESIDENSSIEN ARVIOINTI	6
3. TAITEILIJARESIDENSSIT	7
3.1. JÄMSÄ	7
3.2. SAARIKKA – KARSTULA JA SAARIJÄRVI.....	7
3.3. LAUKAA	8
4. TAITEILIJARESIDENSSIEN VAIKUTUKSET	8
4.1. SAIRAALAKLOVNIT RY JA JÄMSÄN KOTISATAMA	8
4.1.1. Osallistujien kokemat vaikutukset.....	8
4.1.2. Työntekijöiden havaitsemat vaikutukset asiakkaisiinsa.....	10
4.1.3. Työntekijöiden kokemat vaikutukset itseensä.....	11
4.1.4. Esimiesten kokemukset taiteilijaresidenssitoiminnasta	11
4.2. KESKI-SUOMEN TANSSIN KESKUS JA SAARIKKA – SAARIJÄRVI JA KARSTULA	12
4.2.1. Osallistujien kokemat vaikutukset.....	12
4.2.2. Työntekijöiden havaitsemat vaikutukset asiakkaisiinsa.....	13
4.2.3. Työntekijöiden kokemat vaikutukset itseensä.....	14
4.2.4. Esimiehen kokemukset taiteilijaresidenssitoiminnasta	14
4.3. YHTEISÖTAITEILIIJA JA LAUKAAN KUNNAN VANHUSPALVELUIDEN KOTIHOIDON YKSIKKÖ	15
4.3.1. Osallistujien kokemat vaikutukset.....	15
4.3.2. Esimiehen kokemukset taiteilijaresidenssitoiminnasta	17
5. YHTEENVETO TAITEILIJARESIDENSSIEN VAIKUTUKSISTA SOTE-YKSIKÖIDEN ASIAKKAISIIN.....	17
5.1. LÄHES JOKAINEN OSALLISTUJA KOKEE RESIDENSSITOIMINNALLA OLLEEN MYÖNTEISIÄ VAIKUTUKSIA OMAAN ELÄMÄÄN	18
5.2. VANHEMMAT OSALLISTUJAT JA EI PARISUHTEESSA OLEVAT KOKEVAT TAITEILIJARESIDENSSITOIMINNALLA OLLEEN ENITEN VAIKUTUKSIA ITSEENSÄ	19
5.3. VIIDESOSA VASTAAJISTA KOKEE RESIDENSSITOIMINNALLA OLLEEN MUITA VÄHÄISEMPIÄ VAIKUTUKSIA	20
5.4. MUUT MUUTOKSEEN VAIKUTTANEET TEKIJÄT	20
6. YHTEENVETO SOTE-YKSIKÖIDEN TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSISTA TAITEILIJARESIDENSSEISTÄ	21
6.1. TYÖNTEKIJÄT HAVAITSIIVAT ASIAKKAISSA NÄKYVIÄ MUUTOKSIA RESIDENSSIN VAIKUTUKSESTA	21
6.2. TYÖNTEKIJÄT SAIVAT UUSIA IDEOITA LUOVIA METODIEN KÄYTÖSTÄ	22
6.3. SOTE-YKSIKÖIDEN TYÖNTEKIJÄT SUOSITTELEVAT TAITEILIJARESIDENSSITOIMINTAA	22
7. YHTEENVETO SOTE-YKSIKÖIDEN ESIMIESTEN KOKEMUKSISTA TAITEILIJARESIDENSSEISTÄ	24
7.1. SOTE-YKSIKÖIDEN ESIMIESTEN HAVAITSEMAT VAIKUTUKSET ASIAKKAISIIN	25
7.2. SOTE-YKSIKÖIDEN ESIMIESTEN HAVAITSEMAT VAIKUTUKSET TYÖNTEKIJÖIHIN JA OMAAN TYÖHÖNSÄ.....	25
7.3. SOTE-YKSIKÖIDEN ESIMIEHET HALUAVAT JATKOSSAKIN TAIDE- JA KULTTUURITOIMINTAA OMAAN TYÖYKSIKKÖÖNSÄ	26
8. VÄLITTÄJÄORGANISAATIOIDEN JA RESIDENSSITAITEILIJOIDEN KOKEMUKSET RESIDENSSEISTÄ	28
8.1. TAITEILIJAT TOIVOVAT PIDEMPAAIKAISTA RESIDENSSITOIMINTAA	28
8.2. VÄLITTÄJÄORGANISAATIOT SAIVAT ARVOKASTA KOKEMUSTA UUDESTA KOHDERYHMÄSTÄ JA UUDESTA TYÖMUODOSTA.....	30
9. PERUSTURVAJOHTAJAT NÄKEVÄT TAIDE- JA KULTTUURITOIMINNAN OSANA PERUSPALVELUJEN ARKEA	32

10.	ANALYYSI	34
10.1.	TAITEILIJARESIDENSSIEN KESKEISET VAIKUTUKSET	34
10.2.	VAIKUTUSTEN TAKANA OLEVAT TEKIJÄT.....	35
10.3.	KRIITTISET TEKIJÄT	36
11.	POHDINTA.....	37

Johdanto

Tämä raportti perustuu Keski-Suomen liiton ja Sosped säätiön yhteistyöhön, joka aloitettiin keväällä 2019. Yhteistyössä arvioitiin taiteilijaresidenssitoiminnan vaikutuksia sosiaali- ja terveyspalveluissa Keski-Suomen alueella ja selvitettiin niin taide- ja kulttuurialan kuin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkemyksiä taiteesta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vaikka taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutus yleiseen elämänlaatuun, mielen hyvinvointiin ja toimintakykyyn tunnustetaan, ei taidetoiminta ole vakiinnuttanut paikkaansa sosiaali- ja terveyspalveluissa kokonaisvaltaisena kuntoutusmuotona. Tutkittua tietoa erityisesti sote-palvelujen työntekijöiden näkökulmasta taide- ja kulttuuritoimintaan on vähän. Tässä raportissa nostetaan esille erityisesti henkilökunnan kokemuksia taiteilijaresidenssitoiminnasta.

Arvioitavat taiteilijaresidenssit olivat osa Keski-Suomen liiton hanketta ”Taiteen paikka palvelurakenteessa”, jonka tarkoituksena oli vahvistaa taide- ja kulttuuritoiminnan asemaa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Hankkeessa toteutettiin Keski-Suomen alueella kolme 1-3:n kuukauden taiteilijaresidenssiä huhti-kesäkuun aikana keväällä 2019. Kolme taiteilijaa työskenteli eri sosiaali- ja terveyspalvelujen yksiköissä, jotka sijaitsivat Laukaassa, Jämsässä ja perusturvaliikelaitos Saarikan alueella. Taiteilijaresidenssien kohderyhminä olivat aikuiset mielenterveyskuntoutujat, aikuiset kehitysvammaiset sekä kunnan vanhuspalvelun kotihoidon työntekijät.

Raportissa käydään läpi taiteilijaresidenssien vaikutukset osallistujiin ja työntekijöihin sekä yksiköiden esimiesten kokemukset residensseittäin. Kaikkien residenssitoimintaan osallistuneiden asiakkaiden kokemukset kootaan yhteen luvussa 5, kaikkien työntekijöiden ja esimiesten kokemukset residensseistä ja näkemykset taiteesta ja kulttuurista sosiaali- ja terveyspalveluissa luvuissa 6 ja 7. Luvussa 8 esitellään residenssitaiteilijoiden ja välittäjäorganisaatioiden kokemukset ja näkemykset. Luvussa 9 käydään läpi Jyväskylän ja Laukaan kunnan sekä Saarikan liikelaitoksen perusturvajohtajien näkemyksiä taiteesta ja kulttuurista sosiaali- ja terveyspalveluissa omilla alueillaan. Analyysiluvussa 10 taiteilijaresidenssien keskeisiä vaikutuksia ja vaikutusten takana olevia tekijöitä käsitellään koostettuna kaikista residensseistä yhdessä.

Taiteilijaresidenssitoiminnasta kerätyn palautteen perusteella voidaan arvioida, että kokemukset kaikista residensseistä ovat olleet myönteisiä. Residenssitoimintaan osallistuneista sosiaali- ja terveyspalveluiden yksiköiden asiakkaista lähes jokainen, eli 94 % kokee residenssitoiminnalla olleen positiivisia vaikutuksia omaan elämään ja 83 % ilmaisee oppineensa taidetoimintaan osallistumisen myötä uusia taitoja. Sosiaali- ja terveyspalveluiden työntekijöille suunnatun taiteilijaresidenssin osallistujista yhdeksän kymmenestä katsoo taidetoiminnan olleen hyödyllistä. Kaikkien residenssien sosiaali- ja terveyspalveluiden yksiköiden työntekijöistä kaikki havaitsivat asiakkaissa näkyviä muutoksia toiminnan myötä ja 94 % ilmaisee suosittelevansa taiteilijaresidenssitoimintaa. Kaikkien residenssien yksiköiden esimiehistä neljä viidestä arvioi taiteilijaresidenssin tukeneen työntekijöidensä työhyvinvointia ja kaikki esimiehet haluavat yksikköönsä taide- ja kulttuuritoimintaa myös tulevaisuudessa.

Sosped säätiö on valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan järjestö, joka työskentelee muun muassa toiminnallisten riippuvuuksien, mielenterveyskuntoutujien kulttuuri- ja mediatoiminnan ja maahanmuuttajien seksuaaliterveyden parissa.

Lisätietoja:

Sanni Naukkarinen
044 7202572
sanni.naukkarinen@sosped.fi

Niina Tanner
044 720 2570
niina.tanner@sosped.fi

KESKI-SUOMEN LIITTO
Regional Council of Central Finland

SospED

1. Taiteen paikka palvelurakenteessa

Keski-Suomen liiton hankkeessa ”Taiteen paikka palvelurakenteessa” pyrittiin vahvistamaan kulttuuripalvelujen juurruttamista osaksi sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteita. Hankkeessa haluttiin tuottaa tietoa taiteilijaresidenssitoiminnasta ja sen vaikutuksista. Lisäksi haluttiin selvittää niin taide- ja kulttuurialan kuin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkemyksistä taiteen paikasta palvelurakenteessa. Hanke oli suunnattu yhteistyöalueiden sosiaali- ja terveyspalveluiden yksiköiden asiakkaille, heidän omaisilleen, asiantuntijoille ja henkilökunnalle, sekä taiteen ja kulttuurin ammattilaisille. Hankkeen toteutusaika oli 18.2.-18.8.2019 ja sitä rahoitti Taiteen edistämiskeskus.

Hankkeessa toteutettiin kolme taiteilijaresidenssiä sosiaali- ja terveyspalvelujen yksiköissä Keski-Suomen alueella Laukaassa, Jämsässä ja perusturvaliikelaitos Saarikan alueella Karstulassa ja Saarijärvellä. Residenssien kohdealueiden edustajat valitsivat sosiaali- ja terveyspalvelujen osa-alueet, asiakasryhmät ja taiteen alat. Taiteilijoiden välittäjäorganisaatioina toimivat Sairaalaklovnit ry ja Keski-Suomen Tanssin Keskus. Yksi taiteilija toimi työsuhteessa Keski-Suomen liittoon. Jämsän ja Saarikan alueen residenssit olivat suunnattu sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaille, Laukaan residenssi sosiaali- ja terveyspalvelujen työntekijöille.

2. Taiteilijaresidenssien arviointi

Taiteilijaresidenssien vaikutusten arviointia varten kerättiin aineistoa residenssien osallistujilta, sote-yksiköiden työntekijöiltä ja esimiehiltä, sekä residenssitaiteilijoilta ja välittäjäorganisaatioilta. Lisäksi Laukaan, Saarikan ja Jyväskylän perusturvajohtajat vastasivat heille laadittuun kyselylomakkeeseen. Jyväskylän perusturvajohtajalta päädyttiin keräämään tietoa siksi, että Jyväskylässä on ollut jo pidempään taide- ja kulttuuritoimintaa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Aineistoa kerättiin kesällä ja syksyllä 2019. Osa arviointilomakkeista laadittiin hankkeen ja Sosped säätiön yhteistyössä, osa oli hankkeen omia palautelomakkeita. Aineisto on sekä laadullista että määrällistä, analyysissa aineistoa on tarkasteltu monimenetelmällisesti. Lomakkeisiin vastasi yhteensä 28 residenssien osallistujaa (heistä 10 työntekijöitä), 16 yksiköiden työntekijää (mukaan lukien Laukaan kotihoidon 10 työntekijää, jotka olivat itse residenssin osallistujia) ja viisi yksiköiden esimiestä. Arviolta noin 60 % residenssien osallistujista vastasi arviointilomakkeisiin, joten otosta voidaan pitää riittävänä.

Arviointiin haasteita toi se, että lähes jokainen asiakkaisiin kuulunut vastaaja on joko ollut samanaikaisesti hoitosuhteessa johonkin terveydenhuollon tai mielenterveyden ammattilaiseen, ollut asumis- tai vammaispalveluiden piirissä tai on osallistunut jonkun muun järjestön tai seurakunnan toimintaan. Myös näillä muilla tekijöillä on voinut olla vaikutusta vastaajien elämään, mutta niiden vaikutusta ei pystytäkään arvioimaan, sillä tuloksia ei pystytäkään vertaamaan erilaisten vastaajaryhmien avulla (muussa toiminnassa mukana olleet / ei mukana muussa

toiminnassa). Residenssitoiminnan vaikutusten arvioinnin haaste on myös siinä, että residenssitoiminnan osallistujat osallistuivat samanaikaisesti myös muuhun toimintaan residenssien kohdeyksiköissä ja muu toiminta on myös voinut vaikuttaa osallistujien elämään.

Pidempiaikaisten vaikutusten arvioimiseksi aineistoa tulisi kerätä useamman kerran. Tässä arvioinnissa aineistoa kerättiin vain kerran, jolloin ei voitu vertailla useamman vastauskerran välisiä eroja vastauksissa, esimerkiksi ennen toimintaa ja toiminnan aikana tai sen jälkeen. Vaikutusten keston arvioimiseksi tarvittaisiin osallistujien jälkiseuranta.

Kolmella residenssillä oli erilaisia tavoitteita, eikä niitä oltu täysin huomioitu arviointi- ja palautelomakkeissa. Toisaalta yhtenäisemmät lomakkeet ovat paremmin vertailukelpoisia. Tässä arvioinnissa ei kuitenkaan siten kyetty arvioimaan yksilöllisesti eri residenssien asettamien tavoitteiden onnistumista.

3. Taiteilijaresidenssit

3.1. Jämsä

Jämsän taitelijaresidenssin välittävänä organisaationa toimi Sairaalaklovnit ry. Taiteilijaresidenssin kohderyhmää olivat aikuiset mielenterveyskuntoutujat, joka oli Sairaalaklovnit ry:lle uusi kohderyhmä. Taiteilija vieraili kolmen kuukauden ajan huhti-kesäkuussa 2019 Jämsän kaupungin ostopalvelua tuottavan Jämsän Terveys Oy:n päivätoimintakeskuksessa Kotisatamassa. Vierailuja yksikköön oli noin kaksi kertaa viikossa, eli yhteensä noin 15. Kotisatama tarjoaa vapaaehtoista kuntouttavaa päivätoimintaa mielenterveyskuntoutujille. Kotisatamassa käy viikoittain noin 40 henkilöä ja suurin osa on toiminnassa mukana useita vuosia. Residenssin tavoitteena oli taiteilijan mukaan ”kerätä kokemustietoa puolin ja toisin sairaalaklovnierian mahdollisuuksista” mielenterveyskuntoutujien parissa moniammatillisen yhteistyön kautta. Osallistujat loivat työpajoissa taiteilijan ohjaamana omat hahmonsia ja kävivät vierailulla päiväkodissa. Osallistujia oli 10-20 henkilöä (mukaan luettuna myös sivusta seuranneet asiakkaat). Residenssin arviointilomakkeeseen vastasi seitsemän osallistujaa. Yksi heistä ilmoitti, ettei osannut arvioida muutosta, sillä oli toiminut sivustakatsojana. Näin ollen hänen vastauksensa on jätetty tämän arvioinnin ulkopuolelle. Lisäksi kolme esimiestä ja kolme henkilökunnan edustajaa vastasivat arviointilomakkeisiin ja myös residenssin taiteilija ja välittäjäorganisaatio kirjoittivat omat palautteensa.

3.2. Saarikka – Karstula ja Saarijärvi

Saarikan perusturvaliikelaitoksen alueella Saarijärvellä ja Karstulassa järjestettiin taiteilijaresidenssi kehitysvammaisille aikuisille. Tanssin yhteisötaiteilija ohjasi tanssityöpajoja vaikeasti vammaisten hoitokoti Kolmikossa ja Karstulan Toimintakeskuksessa huhti-kesäkuussa

2019 yhteensä kahdeksan kertaa. Mukana oli myös mielenterveys- ja päihdekuntoutujia. Työpajoissa syntyneestä liikemateriaalista toteutettiin myös esitys. Välittäjäorganisaationa toimi Keski-Suomen Tanssin Keskus, jolle kehitysvammaiset olivat tässä toiminnan laajuudessa uusi kohderyhmä. Taiteilijan määrittelemiä tavoitteita olivat osallistujien viihtyminen tanssityöpajoissa, uusien itsensä toteuttamisen tapojen löytäminen ja fyysisen toimintakyvyn kehittäminen. Osallistujat ideoivat itselleen hahmon, jolle haettiin liikkeellistä muotoa improvisaation keinoin. Osallistujia oli noin 20. Arviointilomakkeisiin vastasi 12 osallistujaa, kolme henkilökunnan edustajaa ja yksi esimies. Lisäksi taiteilija ja välittäjäorganisaatio kirjoittivat omat palautteensa residenssistä.

3.3. Laukaa

Laukaan kunnan vanhuspalveluiden kotihoidon yksikössä vieraili kesäkuussa 2019 yhden kuukauden ajan yhteisötaiteilija, jonka toiminnan kohderyhmänä olivat yksikön työntekijät. Käyntejä oli kuukauden aikana 15. Taiteilijalla oli tuntityösopimus Keski-Suomen liiton kanssa eli hänellä ei ollut välittäjäorganisaatiota. Taidetoiminta keskittyi kuvataiteeseen ja väreihin, sekä kasveihin. Taiteilijaresidenssin tavoitteena oli taiteilijan mukaan ”lisätä henkilökunnan työssä jaksamista, tuoda työarjessa jaksamiseen vinkkejä, tutkia taiteilijan työn rajapintoja (ja rooleja) työyhteisön kehittämisessä”. Käytännössä henkilökunnalle järjestettiin mahdollisuuksia pitää taukoja taiteen tai kasvien ääressä työpäivän aikana ja keskustella esille nousevista ajatuksista. Taiteilija halusi myös tutkia yleisesti taiteen vastaanottokykyä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Osallistujia toiminnassa oli yhteensä noin 25 henkilöä. Arviointilomakkeisiin vastasi 18 osallistujaa ja yksi esimies. Lisäksi taiteilija kirjoitti oman palautteensa residenssistä.

4. Taiteilijaresidenssien vaikutukset

Tämä kappale jakautuu kolmeen lukuun, joissa käsitellään erikseen jokaisen taiteilijaresidenssin vaikutukset osallistujiin ja työntekijöihin sekä esimiesten kokemukset residensseistä.

4.1. Sairaalaklovnit ry ja Jämsän kotisatama

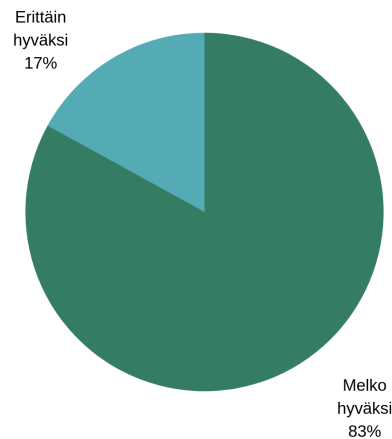
Tässä luvussa esitellään Jämsän taiteilijaresidenssin arvioituja vaikutuksia osallistujiin ja työntekijöihin sekä esimiesten kokemuksia residenssistä. Osallistujista vastaajia on kuusi, työntekijöistä kolme ja esimiehistä kolme.

4.1.1. Osallistujien kokemat vaikutukset

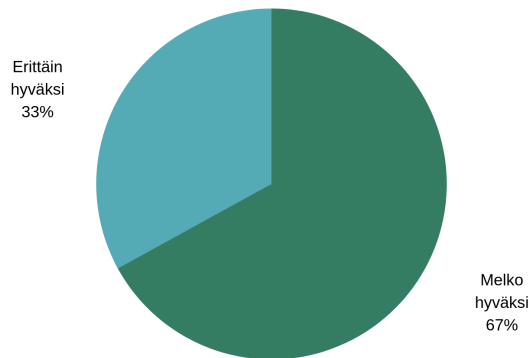
Vastaajista yksi on mies, muut naisia. Suurin osa, eli 66 % on yli 50-vuotiaita, kolmannes 40-50-vuotiaita. Kaikki ovat työkyvyttömyyseläkkeellä tai muulla eläkkeellä ja kaikki osallistuivat taiteilijan ohjaamaan toimintaan melkein joka kerta.

Millaiseksi koit oman mielenterveytesi ennen klovnitoiminnan alkamista?

Entä millaiseksi koet oman mielenterveytesi nyt, kun klovnitoimintaa on ollut useamman kerran?

Kaaviot 1 ja 2. Kysely Jämsän taiteilijaresidenssin osallistujille (n=6).

Vastaajista puolet koki mielenterveytensä yhtä hyväksi ennen taiteilijan vierailuja ja silloin, kun klovnitoimintaa oli ollut jo useamman kerran. Paremmaksi kuin ennen klovnitoimintaa mielenterveytensä koki kolmasosa silloin, kun klovnitoimintaa oli ollut jo useamman kerran (kaaviot 1 ja 2). Mielialansa kokee parantuneen klovnitoimintaan osallistumisen myötä puolet, toisella puolella mieliala on pysynyt ennallaan. Samoin puolet katsoo sosiaalisen kanssakäymisensä muiden kanssa helpottuneen klovnitoiminnan myötä, toisella puolella sosiaalinen kanssakäyminen on pysynyt ennallaan. Reilu kahdeksan kymmenestä (83%) on kokenut iloa klovnitoimintaan osallistuessaan. Eräs vastaaja kuvasi kokemustaan seuraavasti:

"Koin sen silleen, että se oli ihan erilaista toimintaa. Tänään olen positiivisella päällä, en ajattele negatiivisia asioita."

Vastaajista 67 % on oppinut uusia taitoja klovnitöimintaan osallistuttuaan, kuten vuorovaikutusta ja hahmon luontia. Reilu kahdeksan kymmenestä kokee klovnitöiminnalla olleen positiivisia vaikutuksia omaan elämään. Klovnitöiminnan mainitaan tuoneen esimerkiksi rohkeutta ja iloa elämään. Vaikuttavina tekijöinä mainittiin muun muassa päiväkotivierailu, toiminnan uudenlaisuus, läsnäolo toisten osallistujien kanssa ja taiteilijan persoona. Samoin 83 % ilmaisee haluavansa harrastaa taiteita joko itse tehden tai kokijana myös tulevaisuudessa. Kaikki kertovatkin harrastavansa vastaushetkellä taiteita tai käsitöitä. Voi olla, että klovnitöiminnan osallistujiksi ovat valikoituneet jo ennestään taiteita tai käsitöitä harrastavat Kotisataman kävijät.

Kolmasosa vastaajista osallistuu arjessaan myös jonkin toisen järjestön toimintaan, millä on voinut olla yhtäaikaista vaikutusta. Puolet on ollut jonkin mielenterveyteen liittyvän tuen piirissä, millä on samoin voinut olla vaikutusta. Puolet niistä, joiden sosiaalinen kanssakäyminen on helpottunut klovnitöimintaan osallistumisen myötä, viettää arjessaan aikaa kavereidensa tai perheensä kanssa, millä on myös voinut olla vaikutusta sosiaaliseen kanssakäymiseen. Toiset puolet eivät vietä vapaa-ajallaan aikaa toisten ihmisten kanssa, joten heidän kohdallaan taiteilijaresidenssitoiminnan rooli on korostuneempi.

4.1.2. Työntekijöiden havaitsemat vaikutukset asiakkaisiinsa

Työntekijät vastasivat kysymyksiin taiteilijaresidenssitoiminnan mahdollisista vaikutuksista toimintaan osallistuneisiin asiakkaisiin. He arvioivat asiakkaiden hyötynneen toiminnasta saamalla lisää itsevarmuutta ja rohkaistumalla. Asiakkaat olivat saaneet mahdollisuuden käsitellä kipeitä asioita ja kuitenkin kokea iloa ja riemua. Työntekijät arvioivat asiakkaiden saaneen kokea monenlaisia tunteita, sillä tilanteet ovat myös aiheuttaneet jännitystä ja pelkoa. Sen myötä asiakkaiden arvioidaan saaneen nähdä selviytyvänsä haastavista tilanteista.

Työntekijät kokevat asiakkaissa tapahtuneen myös näkyviä muutoksia. Sulkeutuneemmatkin henkilöt olivat pystyneet heittäytymään ja eläytymään hahmoihinsa ja osallistujista oli tullut esiin aivan uusia puolia. He olivat myös avautuneet elämänsä vaikeista asioista, joista eivät välttämättä olleet pitkään aikaan puhuneet. Työntekijät kertovat osallistujien ylipäänsä aktivoituneen klovnitöimintaan osallistumisen myötä. Esimerkiksi Kotisataman kävijä, joka ei työntekijöiden mukaan yleensä koskaan osallistu mihinkään, oli ehdottanut Kotisatamassa järjestettävän naamiaiset. Toinen henkilö oli innostunut jatkamaan vanhaa soittoharrastustaan, jonka oli lopettanut sairastumisensa myötä. Työntekijöiden mukaan osallistujat lähtevät nyt helpommin mukaan muuhunkin toimintaan, kuten retkille. Kuten yksi klovnitöimintaan osallistunut oli todennut:

”Sairaalaklovnin tulon jälkeen on ollut helpompi lähteä mukaan tällaiseen, ennen monesti oltiin vain ja kätteltiin, nyt uskalletaan.”

Myös niille, jotka olivat seuranneet toimintaa vierestä, oli erään työntekijän mukaan ”jäänyt siemen kytemään”. Myönteisenä koettiin myös se, että toimintaan saattoi osallistua monella tavalla. Vaikka ei olisi itse halunnut olla luomassa omaa hahmoa, saattoi tuoda toisille rekvisiittaa

ja osallistua toimintaan niin. Osa Kotisataman asiakkaista oli työntekijöiden mukaan vastustanut taiteilijavierailijan tuloa, mutta taitelija oli osannut herättää innostuksen heissäkin.

Työntekijöille jäi klovnitoinnasta positiivinen vaikutelma ja sitä pidettiin monipuolisena ja herkästi tilanteisiin reagoivana. Heidän mielestään toiminta on tukenut paitsi yksilöjä, myös koko yhteisöä. Yhteisön katsotaan voimaantuneen ja yhteisöllisyyden lisääntyneen.

4.1.3. Työntekijöiden kokemat vaikutukset itseensä

Työntekijät itse kokevat saaneensa elämyksiä ja iloa taiteilijaresidenssitoiminnasta ja he ovat myös saaneet nähdä asiakkaistaan uusia puolia. Lisäksi he olivat saaneet uusia työkaluja omaan työhönsä, kuten idean musiikin hyödyntämisestä. Erilainen tekeminen on herättänyt heissä uusia ajatuksia työstään, esimerkiksi pohdintaa omasta roolistaan työntekijänä. Joidenkin asiakkaidensa kanssa he ovat toiminnan ansiosta saaneet käydä läpi asiakkaiden elämän vaikeita asioita. Työntekijät kokevat, että asiakkaat saadaan nyt helpommin lähtemään mukaan uusiin ja erilaisiin toimintoihin. Kaikki vastanneet työntekijät toivovat yksikössä järjestettävän taide- ja kulttuuritoimintaa jatkossakin.

”Toivomme todellakin, että hyvin alkanut yhteistyö Petrin (taiteilijan) kanssa ei päättyisi tähän, vaan jatkuisi. Koemme, että tämä aika on antanut paljon mukavia elämyksiä ja työvälineitäkin meille henkilökunnalle.”

4.1.4. Esimiesten kokemukset taiteilijaresidenssitoiminnasta

Kotisataman esimiehille jäi myönteinen vaikutelma klovnitoinnasta yksikössään. Se oli heidän mielestään asiakas- ja henkilölähtöistä ja työntekijöidenkin näkemystä mukaillen tilanteeseen mukautuvaa ja joustavaa.

”Mielenterveyskuntoutujille klovnitointi sopii erinomaisesti, sen avulla pystyy kohtaamaan paljon omassa elämässä olevia haasteita.”

Esimiesten näkemysten mukaan klovnitointi oli hyödyllistä Kotisataman asiakkaille ja toi innostusta, uusia ideoita ja toimintamalleja yksikön työntekijöille. Esimiesten mukaan työntekijöiden hyvinvointi lisääntyi ja paransi paitsi työssäjaksamista, myös toi motivaatiota omaan työhön, kun he saivat nähdä muutoksia asiakkaissa. Esimiehet arvioivat vaihtelun tuoneen piristystä työntekijöiden työhön. Myös esimiehet olivat itse saaneet piristystä ja iloa asiakkaissa tapahtuneen muutoksen ansiosta ja nähdessään työntekijöiden innostuvan uudesta. Yksi esimies mainitsi saaneensa uusia ideoita toiminnan järjestämiseksi. Lisäksi taiteilijaresidenssin myötä syntyi uusia yhteistyökuvioita. Kaikki vastanneet esimiehet haluavat sote-yksikössään järjestettävän jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa.

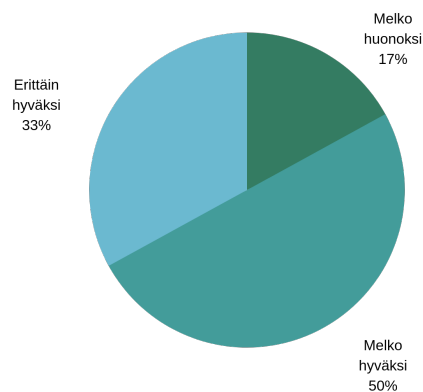
4.2. Keski-Suomen Tanssin Keskus ja Saarikka – Saarijärvi ja Karstula

Tässä luvussa esitellään Saarikan taiteilijaresidenssin arvioituja vaikutuksia osallistujiin ja työntekijöihin sekä yhden esimiehen kokemuksia residenssistä. Osallistujista on 12 vastaajaa, työntekijöistä kolme ja esimiehistä yksi vastaaja.

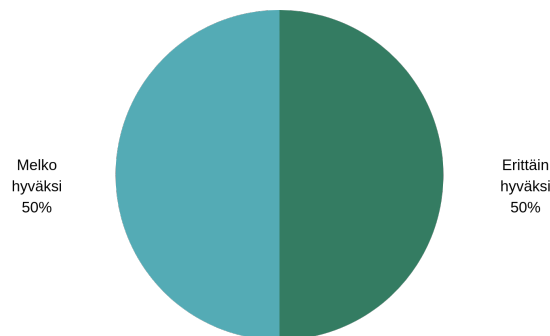
4.2.1. Osallistujien kokemat vaikutukset

Saarikan taiteilijaresidenssin osallistujista 12 henkilöä vastasi arviointilomakkeeseen. Kolme neljästä vastaajasta on naisia, yksi neljästä miehiä. 42 % vastaajista on yli 50-vuotiaita, kolmannes 40-50-vuotiaita ja neljännes alle 30-vuotiaita. Kaikki vastanneet ovat eläkkeellä (työkyvyttömyys- tai muu eläke) ja lähes kaikki osallistuivat taiteilijan pitämiin työpajoihin joka kerta tai melkein joka kerta.

Millaiseksi koit olosi ennen taiteilijan toimintaan osallistumista?

Millaiseksi koet olosi nyt, kun taiteilijan toimintaa on ollut useamman kerran?

Kaaviot 3 ja 4. Kysely Jämsän taiteilijaresidenssin osallistujille (n=12).

Kysymyslomakkeessa kartoitettiin osallistujien vointia ennen residenssitoimintaa ja silloin, kun työpajoja oli järjestetty jo useamman kerran. Suurin osa, eli 66 % osallistujista koki olonsa ennen työpajoihin osallistumista yhtä hyväksi kuin silloin, kun työpajoja oli jo järjestetty useamman

kerran. Paremmaksi kuin ennen työpajoja olonsa koki neljännes vastaajista (kaaviot 3 ja 4). Kaikki vastaajat olivat kokeneet iloa työpajoihin osallistuessaan. Puolet vastaajista kertoo sosiaalisen kanssakäymisen muiden ihmisten kanssa helpottuneen työpajoihin osallistumisen vaikutuksesta, vajaalla puolella sosiaalinen kanssakäyminen on pysynyt ennallaan.

”Tahdon tanssia yötäpäivää.”

Uusia taitoja kertoo työpajoissa oppineen 92 % vastaajista. Opittuina taitoina mainitaan muun muassa tasapaino ja erilaiset liikkeet. Jokaisen mielestä työpajoihin osallistumisella on ollut omaan elämään myönteisiä vaikutuksia. Työpajat ovat tuoneet elämään esimerkiksi hyvää mieltä, virkeyttä ja uusia ystäviä.

Kolme neljästä näkee vaikutusten taustalla nimenomaan taiteilijan ammattitaidon tai persoonan merkityksen. Vastaajista 92 % ilmaisee haluavansa jatkossakin harrastaa taidetoimintaa joko kokijana tai itse tehden.

Niistä vastaajista, jotka katsovat sosiaalisen kanssakäymisensä muiden ihmisten kanssa helpottuneen taidetoiminnan vaikutuksesta, 83 % kertoo viettävänsä vapaa-aikaansa perheensä, kumppaninsa tai kavereidensa kanssa, joten heidän kohdallaan myös muilla ihmissuhteilla on voinut olla vaikutusta sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kenelläkään niistä, jotka kokevat mielenterveytensä paremmaksi kuin ennen taidetoimintaan osallistumista, ei ole hoitosuhdetta mielenterveyspalveluihin, joten muilla mielenterveyspalveluilla ei arvioida olleen vaikutusta heidän kokemaansa mielenterveyden kohenemiseen. Reilu puolet, eli 58 % vastaajista osallistuu myös toisten järjestöjen tai seurakunnan toimintaan. Heidän kohdallaan myös muilla järjestöillä tai toimijoilla on voinut olla vaikutusta koettuihin muutoksiin. Vastaajista 42 % ei osallistu muiden järjestöjen tai seurakunnan toimintaan, joten heidän kohdallaan toisilla järjestöillä ei arvioida olleen vaikutusta muutokseen.

4.2.2. Työntekijöiden havaitsemat vaikutukset asiakkaisiinsa

”Hiljaisimmatkin asiakkaat innostuivat ja uskalsivat heittäytyä tanssin taikaan.”

Kaikkien vastanneiden työntekijöiden mielestä asiakkaat hyötyivät taiteilijaresidenssitoiminnasta. Työntekijöiden mukaan toiminta muun muassa toi osallistujille uskallusta heittäytyä, vaihtelua arkeen ja onnistumisen kokemuksia, sekä kohotti osallistujien itsetuntoa. Työntekijät havaitsivat asiakkaissa myös näkyviä vaikutuksia. Toimintaan osallistuneet asiakkaat olivat esimerkiksi luoneet uusia ystävyksiä ja rohkaistuneet. He olivat innostuneet jatkamaan liikkeiden harjoittelua työpajojen päättymisen jälkeenkin. Yhden työntekijän mukaan toiminnassa jokainen saattoi osallistua ”omalla tavallaan ja omilla kyvyillään”, joten se sopi kaikille. Toiminta oli hänen mielestään sopinut erityisesti niille, jotka ovat yleensä passiivisia.

Vastanneiden työntekijöiden mukaan taiteilijan persoona ja ammattitaito saivat vaikutukset aikaan, ja yksi työntekijä mainitsee myös työpajojen vetäjän ulkopuolisuuden vaikutuksen. Yksi henkilökunnan edustaja näkee myös ryhmällä olleen merkitystä vaikutusten takana.

Toiminnan sisällöstä jäi kaikille vastanneille työntekijöille positiivinen vaikutelma. Ilmapiiri on ollut toiminnassa innostava.

4.2.3. Työntekijöiden kokemat vaikutukset itseensä

”Residenssitoiminta on muistuttanut ja rohkaissut tarttumaan uuteen, mikä nostaa ylös urautumisesta ja johtaa uusille laduille.”

Vastanneet työntekijät kertovat saaneensa taiteilijaresidenssitoiminnasta muistutuksen luovien metodien, kuten musiikin ja tanssin hyödyistä. Lisäksi he saivat työhönsä uusia ideoita. Yksi työntekijä kirjoittaa taidetoiminnan aktivoineen ja virkistäneen omaakin arkea ja myös lähentäneen suhdetta asiakkaisiin.

4.2.4. Esimiehen kokemukset taiteilijaresidenssitoiminnasta

”Tanssi vei mukanaan monta asiakasta.”

Yksi esimies vastasi taiteilijaresidenssitoiminnan arviointilomakkeeseen. Esimiehelle jäi myönteinen vaikutelma taiteilijaresidenssitoiminnan sisällöstä. Hänen mielestään asiakkaat hyötyivät toiminnasta: he saivat esiintymisrohkeutta, pääsivät tekemään itse taidetta ja oppivat ryhmässä toimimista. Esimies arvioi asiakkaiden asenteen muuttuneen positiivisemmaksi, kontaktin oton toisiin asiakkaisiin lisääntyneen ja samoin liikkumisen lisääntyneen. Hän huomasi kyseisen, tanssiin ja liikkeeseen perustuvan toiminnan, hyödyttävän erityisesti mielenterveyskuntoutujia. Heistä oli tullut esiin ”aivan uusia puolia”.

”Taiteilijaresidenssitoiminta antoi uusia ideoita tanssin ja taiteen hyödyntämisestä päivätoiminnassa.”

Esimestä pyydettiin arvioimaan toiminnan vaikutusta myös henkilökuntaan ja itseensä. Työntekijät olivat antaneet positiivista palautetta toiminnasta ja työntekijät olivat olleet yllättyneitä siitä, miten ”hyvin asiakkaat lähtivät mukaan toimintaan”. Esimies arvioi residenssitoiminnan antaneen työntekijöille uusia ideoita luovien metodien hyödyntämisestä ja innostaneen ohjaajia hakeutumaan uuteen koulutukseen. Esimies myös arvioi residenssitoiminnan vähentäneen työntekijöiden työn kuormittavuutta ja näin parantaneen työntekijöiden hyvinvointia. Esimies oli itsekin saanut uusia ideoita ryhmien toimintaan ja haluaa jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa omaan työyksikköön.

4.3. Yhteisötaiteilija ja Laukaan kunnan vanhuspalveluiden kotihoidon yksikkö

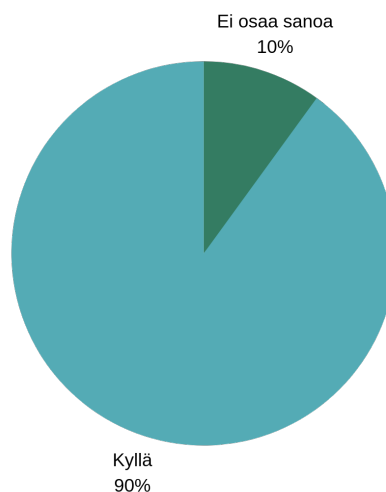
Tässä luvussa esitellään Laukaan taiteilijaresidenssin arvioituja vaikutuksia osallistujiin ja yhden esimiehen kokemuksia residenssistä. Osallistujista vastaajia on kymmenen.

4.3.1. Osallistujien kokemat vaikutukset

”Tällaista hoitoalan työntekijät kaipaisivat jopa päivittäin.”

Kotihoidon työntekijät kertovat olleensa toiminnassa mukana osallistumalla hengähdys- ja lepohetkiin, ihastellen ohi kulkiessa kasveja ja keskustellen taiteilijan kanssa. Taiteilijan tulo työpaikalle oli ollut työntekijöille uusi asia, johon he kertovat suhtautuneensa avoimella, uteliaalla ja hyvällä mielellä. Yksi vastaaja oli miettinyt, miten ehdisi toimintaan mukaan ja toinen vastaaja oli hieman ihmetellyt, mistä on kyse. Tieto tulevasta vieraasta oli saatu yleensä esimieheltä, mutta kaikilla ei ollut tietoa, mitä toiminta tulisi pitämään sisällään. Yhdelle taiteilijavierailija oli tullut yllätyksenä.

Hyötyikö henkilökunta mielestäsi residenssitoiminnasta?

Kaavio 5. Kysely Laukaan taiteilijaresidenssin osallistujille (n=10).

”Jäi pitkäksi aikaa hyvä fiilis. Kuljin varmaan suu korvissa huomaamattani.”

Toiminnan sisällöstä jäi työntekijöille myönteinen vaikutelma. Erilainen toiminta toi virkistävää vaihtelua. Työntekijät toivovatkin yksikköönsä lisää samanlaista toimintaa. Taidetoiminnan hyötyjä he näkevät siinä, että toiminta oli katkaissut kiireen ja auttanut nauttimaan pienistä hetkistä. Kun joku järjesti taukoja, niitä oli yhden työntekijän mielestä helpompi myös pitää. Toiminnasta oli saatu piristystä ja tukea työssä jaksamiseen. Seitsemän kymmenestä vastaajasta

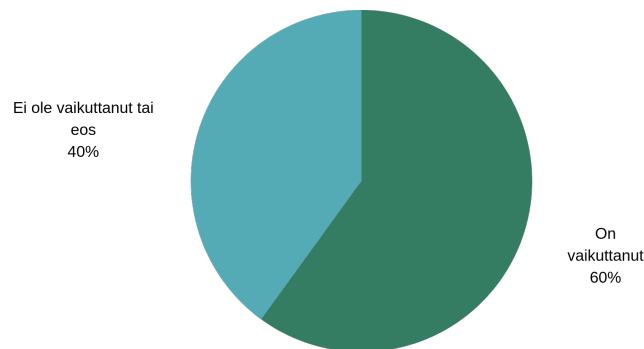

osaa eritellä, mitä näkyviä muutoksia toimintaan osallistuneissa työntekijöissä havaitsi. Useimmin mainittiin rentoutuminen ja iloitseminen. Yksi vastaaja mainitsee toiminnan herättäneen myös keskustelua tauoista ja työajoista. Näkemykset siitä, mikä toiminnassa sai muutoksen aikaan, vaihtelevat. Yhdet painottavat pysähtymisen mahdollisuutta työpäivän aikana, toiset kohtaamisia, kolmannet toiminnan erilaisuutta.

”Välillä on sellainen kepeä fiilis tehdä töitä.”

Seitsemän kymmenestä vastaajasta osaa kertoa, mitä oli itse oppinut tai saanut taideresidenssitoiminnalta. Kaksi vastaajaa oli ymmärtänyt, miten tärkeitä tauot ovat, kaksi oli saanut pohdittavaa työhönsä liittyen. Kolme vastaajaa oli ymmärtänyt toiminnan kautta värien suuren vaikutuksen. Samoin kolme oli herännyt huomaamaan, kuinka pienistä asioista, hetkistä tai ympäristöstään voi nauttia, kun niiden äärelle pysähtyy.

Onko residenssitoiminta vaikuttanut jollakin tapaa työntekoon?

Kaavio 6. Kysely Laukaan taiteilijaresidenssin osallistujille (n=10).

Kuusi kymmenestä vastaajasta osaa sanoa, millä tapaa residenssitoiminta on vaikuttanut omaan työntekoon. Vastaukset saattoivat olla päällekkäisiä edellisen kysymyksen kanssa siitä, mitä oli itse oppinut tai saanut residenssitoiminnalta, ja osa saattoi siksi jättää vastaamatta kysymyksen. Eniten mainintoja sai piristyminen, joka vaikutti myönteisesti omaan jaksamiseen ja työntekoon.

Yhdeksän kymmenestä vastaajasta ilmaisee suositteluvansa taiteilijaresidenssitoimintaa. Kaksi vastaajaa suosittelisi toimintaa myös kotihoidon ja hoitokotien asiakkaille. Yksi vastaaja mainitsee yhteisöt, joissa on haasteita ja kiirettä, sekä ryhmät, jotka ovat vasta tutustumassa toisiinsa. Jokainen vastaaja toivoo yksikköönsä jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa.

4.3.2. Esimiehen kokemukset taiteilijaresidenssitoiminnasta

”Yleensä hyvä poikii hyvää myös ympärilleen, eli näkisin, että työntekijöiden hyvinvointi heijastuu asiakkaille hyvänä hoitona ja onnistuneina kohtaamisina.”

Kotihoidon yksikön esimies oli järjestämässä taiteilijaresidenssiyhteistyötä ja osallistui toimintaan välillä itsekkin. Esimiehelle oli jäänyt myönteinen vaikutelma toiminnan sisällöstä. Etukäteen hän oli pohtinut, miten työntekijät ottaisivat toiminnan vastaan, mutta työntekijät olivat ottaneet sen vastaan hyvin. Hän ei osannut sanoa, mitä näkyviä muutoksia työntekijöissä olisi näkynyt toiminnan myötä, mutta arvioi, että taidetoiminta vaikuttaa työntekijöiden lisäksi kotihoidon asiakkaisiin hoidon laadun paranemisena.

Työntekijät olivat esimiehen mukaan olleet yllättyneitä ja iloisia siitä, että heitä huomioidaan taidetoiminnalla. Esimies ei osaa sanoa, onko työn kuormittavuus vähentynyt taideresidenssitoiminnan ansiosta, mutta yleisesti kyseinen kesä oli työntekijöiden keskuudessa koettu aiempia paremmaksi. Esimies ei myöskään osaa sanoa, onko työntekijöiden hyvinvointi kohentunut taidetoiminnan myötä. Omaan työhön residenssitoiminnan vaikutus on näkynyt siinä, että esimies on voinut iloita työntekijöiden mahdollisuudesta saada erityistä huomiota. Esimies suosittelee residenssitoimintaa esimerkiksi pitkäaikaishoidettavien ja ympärivuorokautisen palvelun työntekijöille. Esimies on kiinnostunut järjestämään yksikössä jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa, vaikka toteaa rahan siihen olevan tiukassa.

5. Yhteenveto taiteilijaresidenssien vaikutuksista sote-yksiköiden asiakkaisiin

Tässä kappaleessa tarkastellaan Taiteen paikka palvelurakenteessa -hankkeen taiteilijaresidenssien vaikutuksia sosiaali- ja terveystalouden asiakkaisiin. Kappaleessa koostetaan tulokset Laukaan ja Saarikan residensseistä eli yhdistetään osaksi eri kohderyhmiä, kehitysvammaiset ja mielenterveys- ja päihdekuntoutujat. Henkilökunnalle suunnattu Laukaan taiteilijaresidenssi jää tässä osiossa tarkastelun ulkopuolelle.

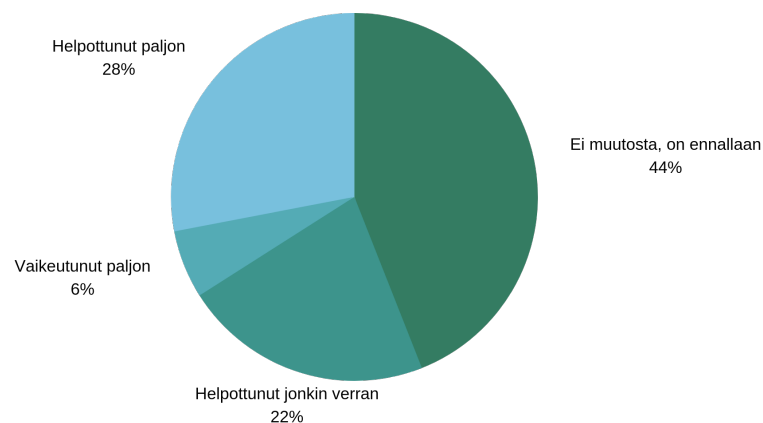
5.1. Lähes jokainen osallistuja kokee residenssitoiminnalla olleen myönteisiä vaikutuksia omaan elämään

Tyypillinen vastaaja

- 40-59 v. nainen
- sinkku
- työkyvyttömyyseläkkeellä
- harrastaa taiteita ja/tai käsitöitä
- osallistui taidetoimintaan joka kerta

Asiakkaisiin kuuluvien osallistujien arviointilomakkeisiin saatiin yhteensä 18 vastausta. Reilu kolme neljästä vastaajasta on naisia, viidennes miehiä. Joka viides vastaajista on alle 40-vuotiaita, 44 % 40-59-vuotiaita, 38 % 60 vuotta tai yli. Lähes jokainen, eli 94 % kertoo olevansa eläkkeellä tai työkyvyttömyyseläkkeellä, loput eivät ilmoittaneet elämäntilannettaan. Reilulla viidenneksellä on hoitosuhde terveydenhuoltoon tai johonkin mielenterveyden hoitotahoon. Vastaajista 44 % osallistuu myös jonkin muun järjestön tai seurakunnan toimintaan. Lähes jokainen osallistui taidetoimintaan joka tai melkein joka kerta.

Onko toiminnalla ollut vaikutusta sosiaaliseen kanssakäymiseesi muiden kanssa?

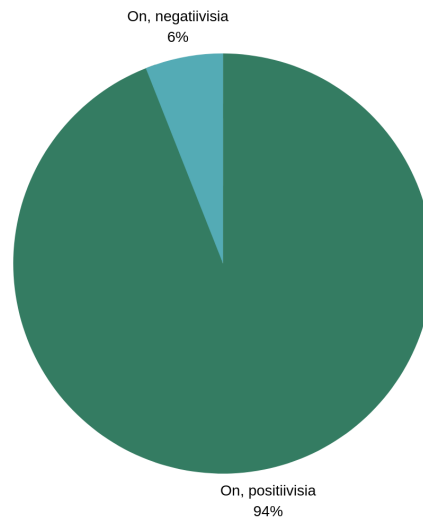
Kaavio 7. Kyselyt Laukaan ja Saarikan taiteilijaresidenssien osallistujille (n=18).

Suurin osa, eli 61 % vastaajista koki mielenterveytensä ennen työpajoihin osallistumista yhtä hyväksi kuin silloin, kun työpajoja oli jo järjestetty useamman kerran. Paremmaksi kuin ennen

työpajoja mielenterveytensä koki reilu neljännes vastaajista. Lähes jokainen, 94 % vastaajista, koki iloa taidetoimintaan osallistuessaan. Puolet vastaajista katsoo sosiaalisen kanssakäymisensä muiden ihmisten kanssa helpottuneen taidetoiminnan myötä ja vajaa puolet katsoo sen pysyneen ennallaan (kaavio 7).

Onko taidetoiminnalla ollut vaikutuksia elämääsi?

Kaavio 8. Kyselyt Laukaan ja Saarikan taiteilijaresidenssien osallistujille (n=18).

"Toiminta on tuonut vireyttä elämään. Ettei ole totista."

Vastaajista 83 % ilmaisee oppineensa taidetoimintaan osallistumisen myötä uusia taitoja. Lähes jokainen, eli 94 % vastaajista kokee taideresidenssitoiminnalla olleen myönteisiä vaikutuksia omaan elämään (kaavio 8). Yksi vastaaja kertoo toiminnalla olleen negatiivisia vaikutuksia omaan elämään. Hän kokee toimintaan liittyneen suorittamisen pakkoa. Jatkossa taidetta haluaa harrastaa joko kokijana tai itse tehden yhdeksän kymmenestä arviointilomakkeeseen vastanneista osallistujista.

5.2. Vanhemmat osallistujat ja ei parisuhteessa olevat kokevat taiteilijaresidenssitoiminnalla olleen eniten vaikutuksia itseensä

Sukupuolen mukaan vastauksissa taiteilijaresidenssitoiminnan vaikutuksista ei arvioida olleen merkittäviä eroja. Ikäryhmien välillä sen sijaan voidaan nähdä jonkin verran eroja. Vanhemmista, eli 50 vuotta täyttäneistä vastaajista kolmannes kokee mielenterveytensä paremmaksi taiteilijaresidenssitoimintaan osallistuttuaan, alle 50 -vuotiaista reilu kymmenes. Vanhemmat vastaajat kokevat mielenterveytensä olleen jo ennen toimintaa parempi kuin mitä nuoremmat vastaajat kokevat. Kuitenkin myös nuorempaan ikäryhmään kuuluvista lähes jokainen määrittelee mielenterveytensä olleen ennenkin toimintaa vähintään "melko hyvä". Vanhemmista vastaajista

reilusti yli puolet, 67 %, katsoo sosiaalisen kanssakäymisen muiden kanssa helpottuneen taidetoimintaan osallistumisen myötä, alle 50 -vuotiaista vain kolmannes. Kolme neljästä vastaajasta on täyttänyt 50 vuotta.

Vaikutuksissa on eroja myös parisuhdestatuksen mukaan. Taidetoiminnan vaikutusten arvioidaan olleen suurempia niillä vastaajilla, jotka eivät ole parisuhteessa. Parisuhteessa olevista vastaajista kuudesosa arvioi mielenterveytensä kohenneen taiteilijaresidenssitoimintaan osallistumisen aikana, kun niistä, jotka eivät ole parisuhteessa, kolmannes arvioi mielenterveytensä nyt toimintaan osallistuttuaan paremmaksi. Toisaalta ne vastaajat, jotka eivät ole parisuhteessa, kokivat mielenterveytensä paremmaksi useammin jo ennen taidetoimintaan osallistumistakin. Parisuhteessa olevista joka kolmas kokee sosiaalisen kanssakäymisen helpottuneen taidetoiminnan myötä, kun niistä, jotka eivät ole parisuhteessa, reilu puolet, eli 58 %. Kolme neljästä vastaajasta ei ole parisuhteessa.

5.3. Viidesosa vastaajista kokee residenssitoiminnalla olleen muita vähäisempiä vaikutuksia

Vastaajajoukosta voidaan erottaa pienempi joukko, joka kokee residenssitoiminnan vaikutukset muita vähäisempinä tai negatiivisina. Heidä on noin viidennes kaikista vastaajista. Osalla heistä koettu mielenterveys on aiempaa huonompi silloin, kun taidetoimintaa on ollut jo useamman kerran, osa ei koe oppineensa uusia taitoja ja osa ei ole kokenut iloa toimintaan osallistuessaan. Kukaan heistä ei koe sosiaalisen kanssakäymisensä muiden kanssa helpottuneen taidetoiminnan myötä. Kuitenkin heistäkin kolme neljästä kertoo taidetoiminnalla olleen positiivisia vaikutuksia omaan elämään ja haluaa harrastaa taiteita tulevaisuudessa joko itse tehden tai kokijana. Koko viidennekseen, joka kokee vaikutukset muita vähäisimpinä, kuuluu eri ikäisiä henkilöitä ja heissä on sekä naisia että miehiä. Heidän taustatiedoistaan ei löydy mitään toisista vastaajista erottavia ja heitä keskenään yhdistäviä tekijöitä. He jakautuvat puoliksi molempien residenssien osallistujiin.

5.4. Muut muutokseen vaikuttaneet tekijät

Taiteilijaresidenssin osuudesta osallistujissa tapahtuneisiin muutoksiin voidaan tehdä arvioita. Otetaan huomioon nollavaikutus, eli mitkä muutokset ovat voineet tapahtua residenssitoimintaan osallistumisesta huolimatta, mitä vastaajien elämässä olisi tapahtunut joka tapauksessa. Myös muut, taiteilijaresidenssin ulkopuoliset tekijät, ovat voineet osalla vaikuttaa osallistujissa tapahtuneeseen muutokseen. Kaikilla vastaajilla on elämässään myös muita aktiviteetteja: lähes jokainen viettää vapaa-aikaansa perheen, kumppanin tai kavereidensa kanssa. Samoin lähes jokainen harrastaa jotakin tai käy tapahtumissa. Puolet vastaajista kertoo harrastavansa taiteita tai käsitöitä. Niin ikään puolet vastaajista osallistuu jonkun järjestön tai seurakunnan toimintaan. Myös nämä muut ihmissuhteet ja aktiviteetit ovat voineet osaksi vaikuttaa tapahtuneeseen muutokseen. Puolet vastaajista ei osallistu minkään järjestön tai seurakunnan toimintaan, joten heidän kohdallaan muilla järjestöillä tai seurakunnan toiminnalla ei ole ollut vaikutusta tapahtuneeseen muutokseen. Toisaalta kaikki vastaajat osallistuvat myös

residenssien sote-yksiköiden muuhun toimintaan, ja residenssitoiminnalla ja muulla toiminnalla on voinut olla yhteisvaikutuksia koettuihin muutoksiin.

Ilman taiteilijaresidenssitoimintaa vastaajat voisivat ohjautua muun taide- ja kulttuuritoiminnan piiriin, joka voisi yhtä lailla aikaansaada muutoksia vastaajien elämässä. Puolet vastaajista ei harrasta taiteita tai käsitöitä, joten heidän kohdallaan taiteilijaresidenssitoiminnan roolin voidaan arvioida korostuvan. Vajaa kolmannes vastaajista on hoitosuhteessa terveydenhuollon ammattilaisiin ja 63 % vastaajista on vammais- tai asumispalveluiden piirissä, joten niillä ja residenssitoiminnalla on voinut olla yhteisvaikutusta tapahtuneisiin muutoksiin.

6. Yhteenveto sote-yksiköiden työntekijöiden kokemuksista taiteilijaresidensseistä

Tässä kappaleessa koostetaan asiakkaille suunnattujen Jämsän ja Saarikan taiteilijaresidenssien työntekijöiden kokemuksia residenssien vaikutuksista sekä asiakkaisiin (6.1.) että itseensä (luku 6.2.). Henkilökunnalle suunnatun Laukaan taiteilijaresidenssin osallistujien kokemia vaikutuksia on käsitelty erikseen aiemmassa luvussa 4.3. Lisäksi tässä kappaleessa esitellään kaikkien taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden työntekijöiden yleisiä näkemyksiä taiteilijaresidenssitoiminnasta sosiaali- ja terveystaloudessa (luku 6.3.).

6.1. Työntekijät havaitsivat asiakkaisissa näkyviä muutoksia residenssin vaikutuksesta

Kaikkien työntekijöiden mielestä asiakkaat hyötyivät residenssitoiminnasta. Työntekijät olivat nähneet asiakkaidensa saavan toimintaan osallistuttuaan seuraavia asioita:

- lisää itsevarmuutta
- rohkeutta
- onnistumisen kokemuksia
- vaihtelua arkeen
- itsetunnon vahvistusta
- iloa ja piristystä
- mahdollisuuden käsitellä oman elämän kipeitä asioita
- monenlaisten tunteiden kohtaamista
- uusien puolien näkemistä itsestään ja toisistaan

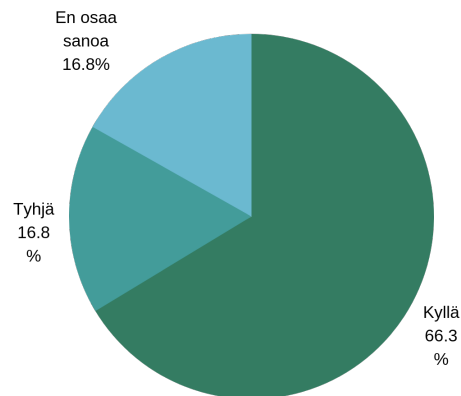
Kaikki työntekijät havaitsivat asiakkaisissa näkyviä muutoksia toiminnan myötä. Taidetoiminta oli auttanut asiakkaita puhumaan elämänsä vaikeista asioista, joista he eivät olleet välttämättä aiemmin puhuneet. Sulkeutuneemmatkin henkilöt olivat uskaltaneet esiintyä ja heittäytyä. Osallistujat olivat luoneet uusia ihmissuhteita. Osallistujissa näkyi työntekijöiden mukaan uutta aktivoitumista, mikä vaikutti koko yhteisöön – työntekijät kertovat asiakkaiden lähtevän

residenssin jälkeen helpommin mukaan kaikenlaiseen toimintaan ja ottavan enemmän kontaktia toisiinsa. Osallistujat olivat myös saattaneet jatkaa taidetoiminnassa opittujen taitojen harjoittelua ja heissä näkyi selvää innostusta.

6.2. Työntekijät saivat uusia ideoita luovien metodien käytöstä

Onko residenssitoiminta vaikuttanut jollakin tapaa omaan työntekoosi?

Kaavio 9. Kyselyt Jämsän ja Saarikan taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden työntekijöille (n=6).

Työntekijät kokivat asiakkailleen suunnatun taiteilijaresidenssitoiminnan antaneen heille itselleen seuraavia asioita:

- iloa ja vaihtelua työpaikan arkeen
- uusia ajatuksia omasta työroolista
- muistutuksen luovien menetelmien voimasta

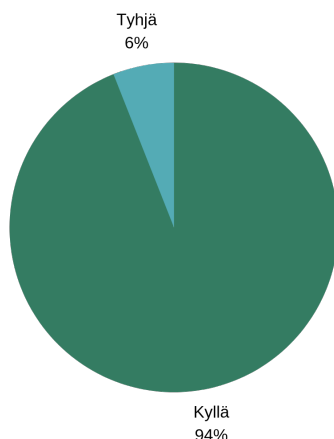
Omaan työntekoonsa työntekijät kokevat saaneensa uusia ideoita luovien metodien käytöstä ja uusia työkaluja työhönsä. He olivat saaneet luotua uudenlaisen yhteyden joihinkin asiakkaisiinsa, kun taidetoiminta oli herättänyt osallistujissa monenlaisia tunteita ja osallistujien kanssa oltiin keskusteltu asiaan liittyen. Asiakkaista oli myös saatu nähdä aivan uusia puolia.

6.3. Sote-yksiköiden työntekijät suosittelevat taiteilijaresidenssitoimintaa

Kaikkien taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden työntekijöiltä kysyttiin heidän yleisiä näkemyksiä taiteilijaresidenssitoiminnasta. Vastaaajia on 16.

Suosittelisitko taiteilijaresidenssitoimintaa?

Kaavio 10. Kyselyt kaikkien taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden työntekijöille (n=16).

Työntekijöiden yleinen suhtautuminen residenssitoimintaan on erittäin positiivista. Vastanneista työntekijöistä lähes jokainen ilmaisee suosittlevansa taiteilijaresidenssitoimintaa (kaavio 10) ja kaikki haluaisivat jatkossakin omaan yksikköönsä taide- ja kulttuuritoimintaa. Työntekijät suosittelevat taiteilijaresidenssitoimintaa seuraaville kohderyhmille:

- mielenterveyskuntoutujille
- päihdekuntoutujille
- ujoille henkilöille
- vanhuksille
- lapsille
- mille kohderyhmälle tahansa, kunhan toiminta on suunniteltu heille sopivaksi

Oman yksikön taiteilijaresidenssitoiminnan vaikutusten takana nähdään erityisesti taiteilijan ammattitaito, esimerkiksi kyky lukea tilanteita, tasapuolinen kohtelu ja jokaisen osallistujan huomioiva, kannustava ote. Toisaalta myös taiteilijan persoonaan liittyvillä tekijöillä, kuten iloisuudella ja charmikkuudella ajatellaan olleen vaikutusta. Lisäksi ryhmässä ololla ja uudella, yllättävällä ja arjesta poikkeavalla toiminnalla nähdään merkitystä osallistujissa tapahtuneisiin muutoksiin.

Kyselylomakkeessa kysyttiin työntekijöiltä, oliko taiteilijaresidenssitoiminnasta heidän mielestään jotain poikkeuksellista. Joidenkin työntekijöiden mukaan poikkeuksellista oli se, että yhteisöön saapui ulkopuolinen henkilö. Se oli herättänyt monenlaisia tunteita asiakkaissa, niin innostusta, jännitystä kuin vastustustakin. Toiminnan erilaisuus ja uudenlaisuus myös nähdään poikkeuksellisenä, yhden työntekijän mukaan aikaisempia rajoja rikkovana puolena toiminnassa.

”Aika oli todella lyhyt; mihin olisimmekaan päässeet pitemmällä aikavälillä, mutta silti jo tässäkin ajassa on näkynyt monenlaisia tuloksia ja reaktioita.”

Työntekijät kehittäisivät toimintaa pidentämällä taiteilijaresidenssitoiminnan jaksoa, sillä luottamuksen rakentaminen esimerkiksi mielenterveyskuntoutujiin vaatii aikaa. He arvioivat vaikutusten voivan olla vielä suurempia, mikäli toiminta olisi pidempikestoista.

”Taiteilijaresidenssitoiminta voi antaa asioihin erilaista tulokulmaa, erilaisia välineitä työntekoon.”

Arviointilomakkeeseen vastanneista henkilökunnan edustajista 63 % osaa sanoa, mitä uutta taiteilijaresidenssitoiminta voi tarjota sosiaali- ja terveysalalle. Työntekijöiden mielestä taiteilijaresidenssitoiminta voi tarjota seuraavia asioita:

- hyvää mieltä niin työntekijöille kuin asiakkaillekin
- parantaa ilmapiiriä
- herättää uusia ajatuksia ja näkökulmia
- tuo uusia työvälineitä
- tukee kuntoutusta
- tarjoaa toiminnallisen menetelmän
- lisää lääkkeettömiä hoitovaihtoehtoja

”Tarvitaan avaramielisyyttä ja (taide)toiminnan avaamista, koska kaikkihan ovat kuulleet sairaalaklovneista ja muodostaneet heistä mielikuvansa.”

Työntekijöiltä kysyttiin myös, mitä taiteen ja kulttuurin tuominen sote-yksikköön heidän mielestään vaatii. Työntekijöiden mukaan se vaatii

- resursseja
- avoimuutta sekä ymmärrystä taidetta ja kulttuuria kohtaan
- esimiehiltä halukkuutta ja ”oikeaa asennetta”
- työntekijöiltä avaramielisyyttä ja rohkeutta
- tietoa taide- ja kulttuuritoiminnasta ennakkokäsitysten korjaamiseksi

Lisäksi Laukaan kotihoidon taiteilijaresidenssin kohderyhmänä olleet työntekijät näkevät henkilökunnalle suunnatun taidetoiminnan vaativan myös sille varattua aikaa työpäiviin.

7. Yhteenveto sote-yksiköiden esimiesten kokemuksista taiteilijaresidensseistä

Tässä kappaleessa koostetaan kaikkien taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden esimiesten kokemuksia residensseistä. Viisi sote-yksiköiden esimiestä vastasi heille suunnattuun arviointilomakkeeseen. Myös esimiesten kokemukset residenssitoiminnasta sote-yksikössään ovat myönteisiä. He olivat olleet suunnittelemassa ja sopimassa residenssin toteuttamista, viestineet toiminnasta työntekijöille ja osa oli saattanut myös seurata sivusta taidetoimintaa.

7.1. Sote-yksiköiden esimiesten havaitsemat vaikutukset asiakkaisiin

”Yhteisöllinen taiteen tuottaminen tukee asiakkaan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia voimavaroja ja taitoja.”

Osa esimiehistä oli itse nähnyt, millaisia vaikutuksia taideresidenssitoiminnalla oli asiakkaisiin, osan tiedot perustuivat työntekijöiden kertomaan. Kaikkien esimiesten näkemys oli se, että asiakkaat hyötyivät residenssitoiminnasta. Asiakkaat olivat esimiesten mukaan saaneet toiminnasta esimerkiksi seuraavia asioita:

- uskallusta mennä omalle epämukavuusalueelle
- rohkeutta esiintyä
- oppia ryhmässä oloa

Näkyviä muutoksia asiakkaiden parissa oli havaittu myönteisen asenteen ja sosiaalisuuden lisääntymistä, sekä muuta aktivoitumista ja itseluottamuksen kasvua.

7.2. Sote-yksiköiden esimiesten havaitsemat vaikutukset työntekijöihin ja omaan työhönsä

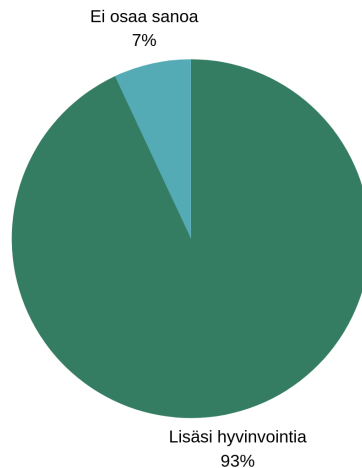
”Positiivisten tulosten näkeminen (asiakkailla) lisää työntekijöiden työmotivaatiota.”

Työntekijät olivat antaneet kaikissa yksiköissä esimiehille taideresidenssitoiminnasta hyvää palautetta ja monet työntekijät olivat toivoneet toiminnalle jatkoa. Jämsän ja Saarikan, asiakkaille suunnattujen residenssien, sote-yksiköiden esimiehet olivat havainneet taideresidenssitoiminnalla positiivisia vaikutuksia myös työntekijöiden työhön. Esimiehet arvioivat työntekijöiden saaneen taidetoiminnasta seuraavia asioita:

- uusia ideoita toiminnan sisällöksi
- Karstulan yksikössä työntekijät innostuivat hakeutumaan uuteen koulutukseen residenssitoiminnan vaikutuksesta
- Jämsän yksikössä luotiin uusia yhteistyösuhteita residenssitoiminnan kautta.

Vähensikö tai lisäsikö residenssi työntekijöidesi hyvinvointia?

Kaavio 11. Kysely kaikkien taiteilijaresidenssin sote-yksiköiden esimiehille (n=5).

Neljä viidestä esimiehestä arvioi taiteilijaresidenssin tukeneen työntekijöiden työhyvinvointia (kaavio 11), kuten vähentäneen kuormitusta tai lisänneen työssäjaksamista. Henkilökunnalle suunnatun taiteilijaresidenssin esimies arvioi taidetoiminnan positiivisen vaikutuksen heijastuvan myös kotihoidon asiakkaisiin, kun työntekijät voivat paremmin.

Esimiehet arvioivat saaneensa omaan työhönsä

- uusia ideoita toiminnan järjestämiseen
- piristystä
- iloa asiakkaiden ja taiteilijaresidenssiin osallistuneiden työntekijöiden mahdollisuudesta olla mukana taidetoiminnassa
- iloa nähdä työntekijöiden ja asiakkaiden hyötyvän taidetoiminnasta.

7.3. Sote-yksiköiden esimiehet haluavat jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa omaan työyksikköönsä

”Suosittelisin ehdottomasti! Klovnitoiminta on niin monipuolista ja hienosti muokattavissa mille tahansa kohderyhmälle.”

Kaikki esimiehet kertovat haluavansa järjestää taide- ja kulttuuritoimintaa omassa sote-yksikössään jatkossakin ja kaikki myös suosittelisivat taiteilijaresidenssitoimintaa. Esimiehet suosittelisivat taide- ja kulttuuritoimintaa seuraaville kohderyhmille:

- mielenterveyskuntoutujille
- päihdekuntoutujille
- vanhusten hoidon pitkäaikais- ja ympärivuorokautisen hoidon osastojen työntekijöille

- kaikille kohderyhmille

”Kutkuttavaa mieltä minkälaisia tuloksia olisikaan saatu aikaan pidemmällä aikavälillä!”

Esimiehiltä kysyttiin, miten taiteilijaresidenssitoimintaa voitaisiin kehittää. Yksi esimies kirjoittaa, että hänen mielestään toiminnan jakson pitäisi olla pitempi, jotta siitä saataisiin kunnolla hyötyjä ja vaikutuksia. Toisen esimiehen mukaan taidetoiminta pitäisi integroida osaksi sosiaalipalveluita, sillä sen merkitys on hänen mielestään niin suuri.

”Uusia näkökulmia ei-hoitoalan ammattilaisilta on aina tervetullutta saada! Monesti sitä jumiutuu omaan tapansa tehdä töitä ja uusilla menetelmillä voisi asiakaskin hyötyä vielä enemmän.”

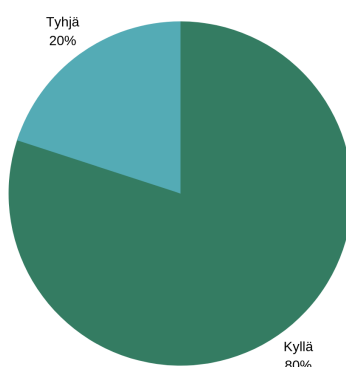
Kolme viidestä esimiehestä osaa sanoa, mitä uutta taiteilijaresidenssitoiminta voi tarjota sosiaali- ja terveysalalle:

- hoitoalan ulkopuolelta tulevilla ammattilaisilla voi olla arvokasta uutta, erilaista tarjottavaa kuin hoitoalan henkilökunnalla
- uusia, lääkkeettömiä menetelmiä kuntoutukseen
- toiminnallisen menetelmän mielenterveyden kuntoutustyöhön keskustelujen rinnalle

Yhden esimiehen mukaan taidetoiminta voi residenssin perusteella olla mielenterveyskuntoutujien kohdalla osittain jopa vaikuttavampaa, kuin keskusteluun perustuva hoito. Hänen mielestään taidetoiminta voisi korvata osaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön työstä, kunhan se vain suunniteltaisiin huolellisesti.

”Mielestäni taiteilijaresidenssi antaa kuvaa siitä, miten voimme ennakkoluulottomasti ja innovatiivisesti hoitotyössä toteuttaa hiukan rajojen ulkopuolelle menevää yhteistyötä. Taide ja kulttuuri tukevat hienosti hoitotyötä.”

Voiko taidetoiminnalla mielestäsi olla brändiarvoa?

Kaavio 12. Kysely kaikkien taiteilijaresidenssien esimiehille (n=5).

Lähes jokaisen esimiehen mielestä taiteilijaresidenssitoiminnalla voi olla jonkinlaista brändiarvoa omalle sote-yksikölle (kaavio 12). Yksi esimies avaa hieman, millä lailla yhteistyö voi vaikuttaa yksikön imagoon. Hänen mielestään taiteilijaresidenssitoiminta antaa kuvaa yksikön innovatiivisuudesta.

Esimiehiltä kysyttiin myös, mitä taiteen ja kulttuurin tuominen sote-yksikköön vaatii. He mainitsivat seuraavia asioita:

- resursseja
- huolellista suunnittelua
- moniammatillista yhteistyötä
- henkilökunnalta avointa asennetta

8. Välittäjäorganisaatioiden ja residenssitaiteilijoiden kokemukset residensseistä

Tässä kappaleessa käsitellään erikseen residenssitaiteilijoiden (luku 8.1.) ja välittäjäorganisaatioiden (luku 8.2.) kokemuksia residensseistä ja heidän näkemyksiään taiteesta ja kulttuurista sosiaali- ja terveystaloudissa.

8.1. Taiteilijat toivovat pidempiaikaista residenssitoimintaa

Kaikki kolme taiteilijaa olivat tyytyväisiä taiteilijaresidensseihin ja kokivat tavoitteiden tulleen saavutetuiksi ainakin jokseenkin – heidänkin mielestään residenssin kestoa pidentämällä voitaisiin saada aikaan suurempia vaikutuksia. Kuitenkin myös tässä ajassa taiteilijat olivat nähneet osallistujissa muutoksia, ja yhden taiteilijan mukaan tavoitteet toteutuivat paremmin kuin hän osasi edes toivoa.

Jämsän Kotisataman taiteilija (sairaalaklovni) näki osallistujien rohkaistuneen puhumaan tai esiintymään klovnitoinnin myötä. Saarikan tanssitaiteilija ei puolestaan eritellyt, mitä muutoksia hän olisi havainnut osallistujissa, mutta hänen mukaansa tavoitteet löytää uusia itsensä toteuttamisen tapoja ja kehittää fyysistä toimintakykyä toteutuivat osallistujien kohdalla. Henkilökunta oli esimerkiksi kertonut nähneensä osallistujista taidetoiminnan myötä uusia puolia. Laukaan vanhuspalveluiden kotihoidon yksikön yhteisötaiteilija toteaa, että kuukauden jakson perusteella on vaikea arvioida muutoksia, mutta ainakin tavoitteessa, eli pienten pysähdyshetkien luomisessa henkilökunnalle työpäivän keskellä onnistuttiin.

Vaikka vain Laukaan residenssin kohderyhmäksi oli määritelty nimenomaan henkilökunta, myös toisten residenssien tavoitteena oli tuottaa hyötyä koko yhteisölle eli myös henkilökunnalle. Saarikan residenssin tanssitaiteilija kertoo, että residenssin tavoitteet määriteltiin yhdessä

yksiköiden työntekijöiden kanssa, sillä myös he toivoivat saavansa uusia ideoita omaan työhönsä ja toimintaan. Jämsän residenssin klovnitaiteilija kirjoittaa, että ”koko jutun juju oli, että toiminta on moniammatillista”. Hän näki Kotisataman päivätoimintakeskuksen yhteisönä, johon taidetoiminta voi vaikuttaa pelkkien yksilöiden sijaan. Kuten hän toteaa palautteessaan:

”Pyrkimys oli, että henkilökunta ja koko ryhmä etsivät yhteistä olemisen tapaa.”

Jämsän residenssin klovnitaiteilijan mukaan aika oli liian lyhyt merkittäviin vaikutuksiin, mutta kehityksessä oltiin päästy haluttuun suuntaan. Henkilökunnan ja osallistujien palautteet tukevat käsitystä. Niin mielenterveyskuntoutujille suunnatussa Jämsän Kotisatamassa kuin Saarikan kehitysvammaisten yksiköissä henkilökunta oli saanut nähdä aivan uusia puolia asiakkaistaan, asiakkaisiin oli saatettu saada uudenlainen yhteys ja toiminnasta oli saatu uusia ideoita omaan toimintaan. Yksiköiden työntekijät olivat osallistuneet itsekkin taidetoimintaan jollain lailla ja saaneet siitä iloa myös itselleen.

”Residenssissä luottamuksen syntyminen kohderyhmän kanssa on avainasemassa. Olisikin hyvä aina saada tieto residenssistä ennakoon tulevalle kohderyhmälle.”

Kaikkien taiteilijoiden mukaan residenssi saisi jatkossa olla pidempi. Saarikan residenssin tanssitaiteilija kirjoittaa myönteisten vaikutusten alkavan näkyä useamman työpajakerran jälkeen. Jämsän residenssin klovnitaiteilijan mukaan osa asiakkaista oli todennut, etteivät kykene ”tämän ajan puitteissa kuin seuraamaan”. Laukaan residenssin yhteisötaiteilijan mukaan myös henkilökunnalle suunnattu taidetoiminta vaatii aikaa luottamuksen rakentamiseen taiteilijan ja työyhteisön välille. Taiteilijat tekivät myös muita havaintoja siitä, miten he toimisivat jatkossa. Jämsän residenssin klovnitaiteilija hyödyntäisi nimenomaan residenssissä hyviksi havaitsemiaan metodeja. Saarikan tanssitaiteilija ottaisi jatkossa enemmän kontaktia osallistujien omaisiin ja puolisoihin, jotka nyt olivat jääneet taka-alalle. Laukaan residenssin yhteisötaiteilija kertoo ymmärtäneensä, että residenssin tilaajan kanssa tulisi asettaa konkreettisia tavoitteita yhteistyölle.

Residenssitaiteilijoilta kysyttiin, mitä heidän mielestään taide ja kulttuuri voivat tarjota sosiaali- ja terveysalalle. Taitelijat mainitsivat seuraavia asioita:

- taiteen tekemisen riemua
- uusia taitoja
- hyvinvointia
- sote-yksiköiden työntekijöiden ja taiteilijoiden yhteistyötaitojen kehittämistä
- uudenlaista, erilaista asiakkaiden kohtaamista
- uusia ajatuksia
- mukavia muistoja
- uusia toimintamalleja

Residenssitaiteilijoita pyydettiin vastaamaan myös kysymykseen siitä, mitä taiteen ja kulttuurin

tuominen sosiaali- ja terveystalveluihin heidän mielestään vaatii. Taiteilijat vastasivat sen vaativan taiteilijalta

- ammattitaitoa ja pedagogista valmiutta
- yleistä kiinnostusta
- "tekemisen iloa"
- valmiutta luoda sosiaalisia kontakteja
- kohderyhmän erityispiirteiden tuntemusta

"On hyvä että taiteilija on ulkopuolinen, mutta muun henkilökunnan olisi hyvä tietää taiteilijan työn ominaispiirteitä."

Residenssitaiteilijat pohtivat taiteentekijöiden ja sosiaali- ja terveysalan yksiköiden välisiä rooleja. Toisaalta heidän mukaansa taiteilijan on hyvä tuntea yksikön toimintamalleja, mutta yhtäältä myös yksikön henkilökunnan olisi hyvä tuntea taiteilijan työtä. Taidetoiminta vaatii henkilökunnaltakin avointa suhtautumista. Laukaan residenssin yhteisötaiteilija peräänkuuluttaa sosiaali- ja terveystalveluilta taide- ja kulttuuritoiminnan huomioon ottamista jo palveluiden suunnitteluvaiheessa:

"Taiteen käyttö sote-yhteisöissä ja -asiakaspinnoilla vaatii myös henkilökunnalta ymmärrystä taidetööhön. Taiteilijoita tulisi ottaa rohkeasti mukaan uusien toimintamallien kehittämistööhön."

8.2. Välittäjäorganisaatiot saivat arvokasta kokemusta uudesta kohderyhmästä ja uudesta työmuodosta

Sekä Sairaalaklovnit ry:lle että Keski-Suomen Tanssin Keskukselle toiminnan kohderyhmät olivat uusia. Sairaalaklovnit ry:n osallistumisella hankkeeseen olikin tavoitteena kerätä kokemustietoa sairaalaklovnierian mahdollisuuksista uuden kohderyhmän parissa taiteilijaresidenssin muodossa.

"Hanke vahvisti yhdistyksen toimintaa erilaisten työpaja- ja koulutustalveluiden tuottajana, mihin tällainen residenssi-työmuoto osoittautui toimivaksi työn organisoimisen tavaksi"

Sairaalaklovnit ry:n mukaan yhdistys sai residenssistä

- kokemusta uudesta kohderyhmästä
- tietoa ja kokemuksen uudentlaisesta työtavasta, jossa yksittäinen yhdistyksen työntekijä toteuttaa oman projektinsa. Taiteilijan kokemukset jaettiin koko yhdistyksen hyödyksi.
- vahvistusta toimintaansa työpaja- ja koulutustalveluiden tuottajana
- uusia ajatuksia yhdistyksen toiminnan kehittämisenestä

Keski-Suomen Tanssin Keskus sai niin ikään residenssistä

- tietoa ja kokemuksia uuden kohderyhmän parissa työskentelystä
- toiminnan kehitysidean sosiaali- ja terveyspalveluille tarjottavien taide- ja kulttuuritoimintojen alustan suunnittelemisesta

Molemmat välittäjäorganisaatiot suhtautuvat toiveikkaasti residenssin mahdollisuuksiin tuoda organisaatiolle uusia yhteistyöprojekteja ja rahoitusta. Toteutettua residenssiä arvioidaan voitavan käyttää referenssinä ja Sairaalaklovnit ry arvioi onnistuneesta hankkeesta leviävän tiedon saattavan johtaa uusiin työmahdollisuuksiin.

Myös välittäjäorganisaatiot saivat arvioida, mitä taiteen ja kulttuurin tuominen sosiaali- ja terveysalan yksikköön vaatii. Yhdistysten edustajat mainitsivat seuraavia asioita:

- läheistä yhteistyötä sote-yksikön henkilökunnan kanssa
- "tilanneherkkyyttä", joustavuutta
- sosiaali- ja terveysalan ominaisuuksien kuten työskentelytapojen ymmärtämistä ja pitkäjänteisyyttä
- taiteilijoilta kokemusta ja ammattitaitoa
- lisärahoitusta

"Välittäjän tulee tuntea kummankin osapuolen toimintatavat ja tavoitteet."

Välittäjäorganisaatioiden rooli taiteilijaresidenssitoiminnassa nähdään olla tukena toiminnan osapuolille: taiteilijalle, residenssin kohteena olevalle sote-yksikölle ja myös näiden väliselle yhteistyölle. Sairaalaklovnit ry katsoo, että yhdistys pystyy tarjoaman pysyvyyttä ja turvallisuutta taiteilijoille sekä hoitamaan sopimusasiat. Lisäksi residenssitoiminnan kautta organisaation toimijat voivat jakaa kokemuksia ja saada vertaistukea. Keski-Suomen Tanssin Keskukseen mukaan välittäjäorganisaation tehtävänä on tuntea kummankin osapuolen toimintatavat ja tavoitteet ja räätälöidä palvelut asiakkaiden mukaiseksi, sekä muutenkin toiminnan huolellinen suunnittelu. Toisaalta välittäjäorganisaation roolina on yhdistyksen mukaan myös "kouluttaa sote-yksikön henkilökuntaa vastaanottamaan taiteilijoita ja kertoa, mitä hyötyä taiteilijan läsnäolosta on koko työyhteisölle".

"Välittäjä voi olla helposti löydettävä taho, kun halutaan joko ilmoittaa taiteilijan halukkuus toimia sote-puolella tai sote-yksikkö haluaa mukaan toimintaansa taiteellisia toimintatapoja."

Yhdistykset arvioivat välittäjäorganisaation käytön hyötyjä sekä taiteilijalle että sosiaali- ja terveyssektorin edustajalle. Sairaalaklovnit ry näkee taiteilijan hyötyn välittäjästä palkka- ja sopimusasioiden siirtyessä taustalla olevalle organisaatiolle ja saadessaan tukea ja mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan. Yhdistys haluaisi panostaa jatkossa vielä enemmän taiteilijoiden työterveyteen ja työnohjaukseen. Sosiaali- ja terveyspalveluille yhdistys katsoo välittäjän voivan tarjota vakiintuneen ja luotettavan yhteistyökumppanin, joka vastaa työn

laadusta. Välittäjäorganisaation katsotaan helpottavan luotettavan taiteilijan löytämistä. Lisäksi yhdistys arvioi, että sopimusten ja muiden käytännön asioiden hoituminen voi olla kätevempää toisen organisaation kanssa. Keski-Suomen Tanssin Keskus näkee välittäjäorganisaation tehtävän viestinnällisenä – he voivat valmistaa yksikköä taidetoiminnan vastaanottamiseen. Taiteilija ja sosiaali- ja terveyspalvelujen yksikkö voivat yhdistyksen mukaan hyötyä organisaation välittämästä tiedosta saatavilla olevasta taiteilijasta sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen yksikön tarpeesta taidetoiminnalle.

”Hankkeiden sijaan pysyvät työn organisoinnin rakenteet ja taiteilijoiden työskentelyoloihin satsaaminen (työhyvinvointi) luovat pohjaa jatkuvuudelle ja yhteistyölle, jolla on mahdollisuus myös kehittyä.”

Välittäjäorganisaatiot toivovat taiteilijoiden tapaan taide- ja kulttuuritoiminnan aseman vahvistuvan sosiaali- ja terveyspalveluissa. Sairaalaklovnit ry:n mukaan vakiintunut toiminta mahdollistaisi taide- ja kulttuuritoiminnan kehittämisen sosiaali- ja terveysalalla.

9. Perusturvajohtajat näkevät taide- ja kulttuuritoiminnan osana peruspalvelujen arkea

Laukaan kunnan, Jyväskylän kaupungin ja Saarikan liikelaitoksen perusturvajohtajat vastasivat kyselyyn taiteen paikasta palvelurakenteessa.

Kaikkien kolmen alueen perusturvatoimen alaisissa vammaispalvelujen ja vanhuspalveluiden yksiköissä on jonkinlaista kulttuuritoimintaa. Se voi tarkoittaa päiväkeskustoiminnan ryhmiä ja ohjelmaa, mutta myös retkiä ja osallistumista kuntien kulttuuritarjontaan. Kaikkien perusturvajohtajien mukaan kulttuuri on osa yksiköiden arkea tai työntekijöiden työtöytä.

Perusturvatoimissa ei ole määritelty omaa budjettia kulttuuritoiminnalle. Kulttuuritoiminnan resurssit kuuluvat viriketoiminnan tai virkistys- ja vapaa-aikapalvelujen alle. Jyväskylän perusturvatoimella on yksi jaettu työntekijä kulttuuritoimen kanssa. Sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilökunnalle on määritelty kulttuuriin liittyviä vastuita vaihtelevasti: Jyväskylässä vanhuspalveluiden kulttuurikoordinoimisen hankkeessa on asumisyksiköiden ohjaajilla määritellyt vastuut, Laukaassa yksiköiden henkilökunnasta on nimetty virikevastaavat ja Saarikan yksiköissä on vastuunjaon suhteen vaihtelevia käytäntöjä. Vastuualueille ei ole määritelty erillisiä resursseja.

Henkilökunnan taiteeseen ja/tai kulttuuriin liittyvää osaamista ei ole perusturvatoimissa kartoitettu systemaattisesti, joten selkeää tilannetietoa henkilökunnan osaamisesta ei ole. Myöskään yksiköiden asiakkaiden kulttuurisia kiinnostuksenkohteita ei nimenomaisesti kartoiteta. Kaikki perusturvajohtajat kertovat, että yksiköiden asiakkailta kirjataan asiakastietojärjestelmään yleisiä mielenkiinnon kohteita, mutta ei erityisesti kysyä kulttuurisia kiinnostuksen kohteita.

Myös perusturvajohtajilta kysyttiin, mitä heidän mielestään taiteen ja kulttuurin tuominen sote-yksikköön vaatii. He vastasivat seuraavasti:

- henkilökunnan oikeaa asennoitumista (kiinnostus, uteliaisuus, joustavuus)
- resursointia
- toiminnasta vastaavien nimeämistä
- poikkihallinnollista yhteistyötä
- tietoisuuden lisäämistä kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista

”(Kulttuuri)toiminnan tulisi olla luonteva osa normaalielämää, ei erillinen kokonaisuus.”

Laukaan ja Saarikan perusturvajohtajat näkevät taiteen ja kulttuurin peruspalveluissa osana arkityötä. Laukaan perusturvajohtajan mukaan taide ja kulttuuri tulee sisällyttää osaksi henkilökunnan perustyötä ja työotetta. Henkilökunnan oikea asennoituminen tarkoittaa sitä, että asiakkaat nähdään ihmisinä kokonaisuutena, eikä vain hoidon ja hoivan kohteena, ja että taiteen ja kulttuurin merkitys yksittäisille asiakkaille tunnustetaan. Saarikan perusturvajohtajan mukaan yksiköiden henkilökunnalle pitäisi tehdä näkyväksi taide- ja kulttuuritoiminnan hyödyt ja vahvistaa henkilökunnan kokemusta siitä, että toiminta helpottaa heidän työtään sen vaikeuttamisen sijaan. Jyväskylän perusturvajohtaja korostaa ”oikeanlaisten persoonien” merkitystä kulttuuritoiminnassa.

Perusturvajohtajilta kysyttiin myös sitä, miten taide ja kulttuuri tulisivat parhaiten saavutettaviksi kaikille heidän asiakkailleen. Perusturvajohtajat luettelivat seuraavia asioita:

- kulttuurisen työotteen käyttö
- mahdollisuuden takaaminen kaikille
- kulttuurin arkipäiväistäminen (vrt. liikunta)
- holistinen näkökulma ihmiseen hoitotyössä
- kulttuuritoiminta osaksi palvelukokonaisuutta
- kulttuuritoiminta osaksi yksikön brändiä
- kulttuurin jalkautuminen eri ikäryhmien palveluihin
- yhteistyö sivistystoimen kanssa
- henkilöresurssien kohdentaminen toiminnan järjestämiseen
- hankkeet, joiden kautta saadaan uusia avauksia, käynnistyksiä ja ajatustenherättelyä
- aktiivinen vapaaehtoistyö

Saarikan perusturvajohtajan mielestä tulisi pohtia vastuuta peruspalveluiden asiakkaiden kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta ja kulttuuritoiminnan järjestämisestä. Hän kysyy, pitäisikö sosiaali- ja terveyspalvelujen sisälle luoda ikään kuin oma kulttuuritoimi vai tulisiko kuntien kulttuuritoimien tarjota kulttuuripalveluja sosiaali- ja terveyspalveluiden yksiköille.

10. Analyysi

Tässä luvussa esitellään taiteilijaresidenssien keskeiset vaikutukset, vaikutusten takana olevia tekijöitä ja taiteilijaresidenssitoiminnan kriittiset tekijät. Lopuksi pohditaan taide- ja kulttuuritoiminnan paikkaa sosiaali- ja terveystaloudessa tämän arvioinnin valossa.

10.1. Taiteilijaresidenssien keskeiset vaikutukset

Tiivistelmässä esitellään Taiteen paikka palvelurakenteessa -hankkeen taiteilijaresidenssien keskeiset vaikutukset vastaajaryhmittäin.

Vastaajaryhmä	Keskeiset vaikutukset
Osallistujat (asiakkaat)	- 94 % kokee residenssitoiminnalla olleen myönteisiä vaikutuksia omaan elämään. - 83 % kertoo oppineensa uusia taitoja.
Osallistujat (työntekijät)	- 90 % kokee residenssitoiminnan olleen hyödyllistä henkilökunnalle. - 60 % kertoo residenssitoiminnan vaikuttaneen jollain tapaa omaan työntekoon.
Henkilökunta	- 100 % havaitsi asiakkaissa näkyviä muutoksia toiminnan myötä. - 66 % kertoo residenssitoiminnan vaikuttaneen jollain tapaa omaan työntekoon.
Esimiehet	- 80 % arvioi residenssitoiminnan tukeneen henkilökunnan työhyvinvointia. - 60 % kokee residenssitoiminnan vaikuttaneen itseensä jotenkin.

Residenssitoiminnalla oli myös konkreettisia vaikutuksia:

1. Jämsän Kotisataman residenssin osallistuja palasi vanhan harrastuksensa pariin residenssin vaikutuksesta.
2. Jämsän Kotisatamassa luotiin uusia yhteistyösuhteita residenssin vaikutuksesta.
3. Karstulan Toimintakeskuksen työntekijät innostuivat hakeutumaan uuteen koulutukseen residenssin vaikutuksesta.

Taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden henkilökunnan ja esimiesten näkemykset residenssitoiminnasta ovat yleisesti myönteisiä:

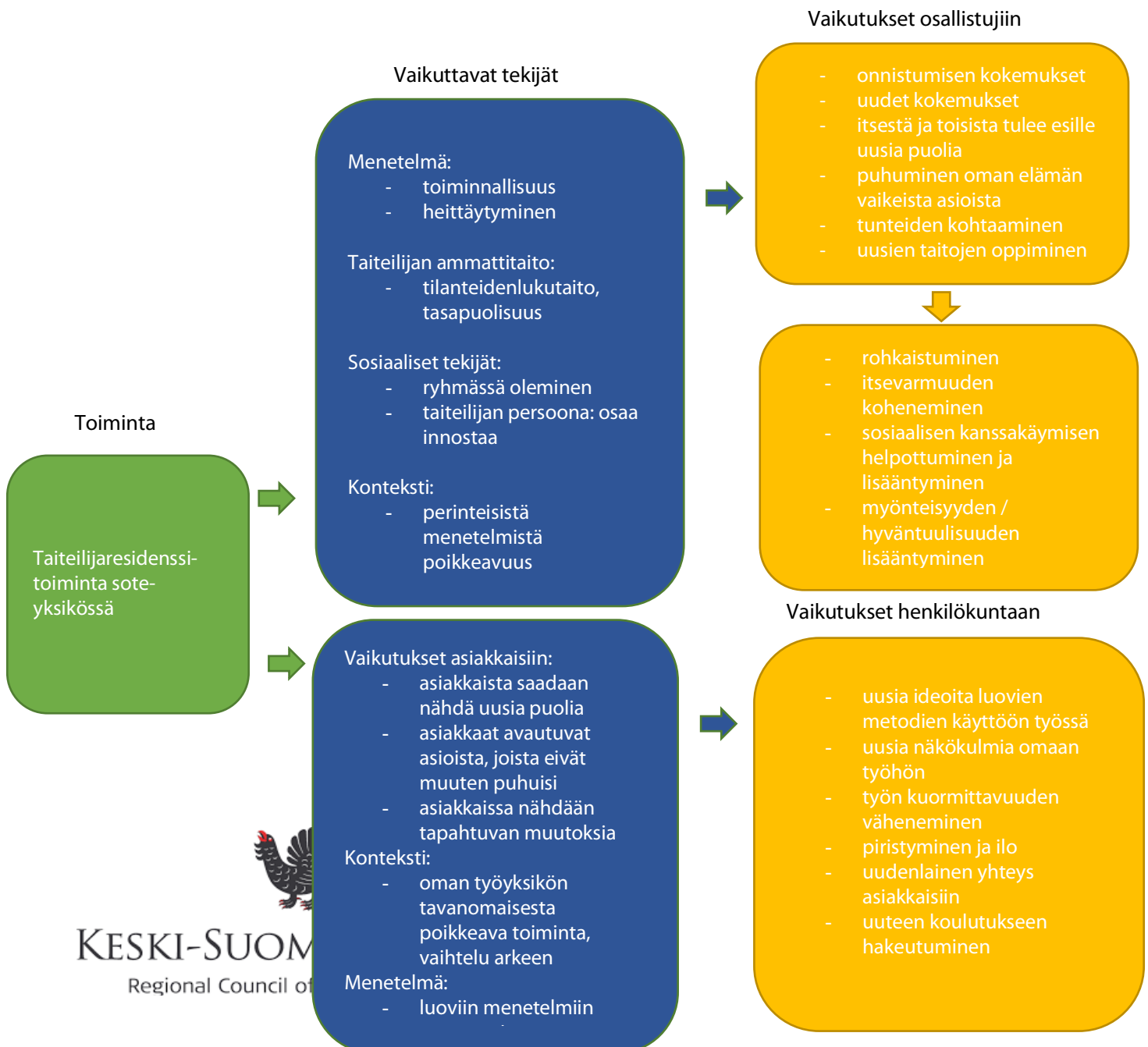

- Kaikkien yksiköiden kyselyyn vastanneista työntekijöistä 94 % kertoo suosittlevansa taiteilijaresidenssitoimintaa.
- Kaikki kyselyyn vastanneet esimiehet suosittlevat taiteilijaresidenssitoimintaa.
- Kaikki kyselyyn vastanneet työntekijät ja esimiehet haluavat jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa työyksikkönsä.

10.2. Vaikutusten takana olevat tekijät

Tiivistelmässä koostetaan taiteilijaresidenssien vaikutusten takana olevia tekijöitä. Kaaviossa 13 havainnollistetaan joitakin tekijöitä, jotka nähtiin osallistujien, sote-yksiköiden työntekijöiden ja esimiesten vastauksissa syiksi positiivisille muutoksille asiakkaissa ja työntekijöissä. Kaaviossa 14 havainnollistetaan tekijöitä, joita sote-yksiköiden työntekijöiden ja esimiehen vastauksissa nähtiin syinä positiivisille muutoksille työntekijöissä, jotka osallistuivat heille suunnattuun taiteilijaresidenssitoimintaan.

Sote-palvelujen asiakkaille suunnattu taiteilijaresidenssitoiminta

Sote-palvelujen työntekijöille suunnattu taiteilijaresidenssitoiminta

Kaaviot 13 ja 14. Taiteilijaresidenssien vaikutukset ja vaikutusten takana olevat tekijät.

10.3. Kriittiset tekijät

Puolet residenssitoimintaan osallistuneista asiakkaista, jotka vastasivat arviointilomakkeeseen, ei kokenut sosiaalisen kanssakäymisensä helpottuneen toiminnan myötä. Toisaalta lomakkeessa ei kysytty, kuinka vaikeaksi tai helpoksi osallistujat kokivat sosiaalisen kanssakäymisen alun perin, joten emme tiedä onko siihen liittynyt ongelmia aiemmin. Kaksi vastaajaa koki mielenterveytensä heikentyneen taidetoiminnan aikana verrattuna aikaan ennen taidetoimintaa. 60 %:lla vastaajista koettu mielenterveys pysyi ennallaan, mutta toisaalta heistä jokainen koki mielenterveytensä alun perinkin vähintään "melko hyväksi". Henkilökunnan, esimiesten ja taiteilijoiden mukaan residenssin vaikutukset olisivat kuitenkin voineet olla suurempia, mikäli toiminta olisi jatkunut pidempään.

Nuoremmat ikäpolvet asiakkaista kokevat residenssitoiminnalla olleen itseensä vähemmän vaikutuksia kuin vanhemmat, 50 vuotta täyttäneet vastaajat. Nuoremman ikäryhmän koettu mielenterveys ei ole kohentunut toimintaan osallistumisen myötä yhtä usein kuin vanhemmalla ikäryhmällä. Nuoremmat myös kokevat vanhempia puolet harvemmin taidetoiminnan vaikuttaneen myönteisesti sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa.

Taiteilijaresidenssien osallistujista on erotettavissa joukko, jolla vaikutukset olivat vähäisempiä kuin muilla. Heidän taustatekijöistään ei löytynyt mitään heitä keskenään yhdistäviä tekijöitä.

Keskimäärin vaikutukset kokivat suurempina vanhemmat ja ei parisuhteessa olevat vastaajat, mutta tämä joukko, joka koki vaikutukset muista poikkeavasti vähäisempinä, ei koostu vain nuoremmista tai parisuhteessa olevista vastaajista. Jatkossa olisikin hyvä selvittää tarkemmin esimerkiksi haastatteluilla, miksi osa kokee taidetoiminnan vaikutukset vähäisempinä tai jopa negatiivisina. Tieto auttaisi toiminnan kehittämisessä ja kohdentamisessa.

Residenssien sote-yksiköiden henkilökunnan osalta konkreettisten vaikutusten voidaan arvioida olevan kohtalaisia. Kotihoidon työntekijöille suunnatun Laukaan residenssin osallistujista 40 % ei osannut sanoa, millä lailla residenssi olisi vaikuttanut omaan työntekoon ja lähes joka kolmas ei osannut sanoa, mitä olisi oppinut tai saanut residenssiltä. Saarikan ja Jämsän sote-yksiköiden työntekijöistä joka kolmas ei osannut sanoa, millä lailla residenssitoiminta olisi vaikuttanut omaan työntekoon.

Jatkossa olisikin hyvä kerätä henkilökunnalle suunnatusta taide- ja kulttuuritoiminnasta systemaattisempaa aineistoa. Henkilökunnalle suunnatun residenssin osallistujien arviointilomake sisälsi vain laadullisia kysymyksiä ja siinä ei kysytty ollenkaan vastaajien taustatietoja. Näin ollen koettuja vaikutuksia on vaikeampi vertailla ja vaikutuksia ei voitu eritellä taustatietojen valossa eri vastaajaryhmien välillä. Henkilökunnalle suunnatun residenssin esimies arvioi toiminnalla olleen myös välillisiä vaikutuksia kotihoidon asiakkaisiin, mutta vaikutusten arvioiminen vaatisi asiakkaiden haastattelua.

11. Pohdinta

Taiteen paikka palvelurakenteessa -hankkeen taiteilijaresidensseillä voidaan tämän arvioinnin perusteella arvioida olleen kokonaisuudessaan myönteisiä vaikutuksia osallistujiin ja sote-yksiköiden työntekijöihin. Myös yksiköiden esimiehet arvioivat residenssitoiminnan hyödylliseksi asiakkailleen, henkilökunnalleen ja omalle yksikölleen. Lisäksi taiteilijat ja välittäjäorganisaatiot olivat tyytyväisiä residenssijaksoihin. Kaikkien osapuolten kehitysehdotukset residenssitoiminnalle koskevat toiminnan jakson pidentämistä. Sekä sote-yksiköiden työntekijät, esimiehet ja osallistajat, että residenssitaiteilijat toivovat pidempiä residenssijaksoja, jotta toiminnalla voisi olla merkittäviä vaikutuksia. Pidempiaikainen toiminta mahdollistaisi myös kustannusvaikutusten arvioimisen, kun voitaisiin seurata esimerkiksi osallistujien palveluiden käytössä mahdollisesti tapahtuvia muutoksia.

Kaikki sote-yksiköiden työntekijät ja esimiehet haluavat jatkossakin taide- ja kulttuuritoimintaa omaan työyksikkönsä. Taiteen ja kulttuurin hyödyllisyys sosiaali- ja terveyspalveluille siis tunnustetaan tämän hankkeen taiteilijaresidenssien sote-yksiköissä. Työntekijät olivat nähneet luovien metodien tuovan asiakkaista esille uusia puolia ja saavan heissä aikaan näkyviä muutoksia. Työntekijöille suunnatun taiteilijaresidenssin osallistajat kokevat taidetoiminnan tuovan iloa ja hyvää tuulta työpäiviin. Työntekijät olivat ymmärtäneet taukojen pitämisen tärkeyden työpäivän lomassa, millä voidaan arvioida olevan pidempiaikaista, myönteistä vaikutusta heidän työssäjaksamiseensa. Taiteilijaresidensseillä pyrittiin vaikuttamaan paitsi yksilöihin ja osallistujiin,

myös koko yhteisöön. Tämän arvioinnin perusteella taiteilijaresidenssien vaikutukset ulottuvat osallistujien lisäksi henkilökuntaan, henkilökunnan ja asiakkaiden väliseen kanssakäymiseen ja koko yhteisön dynamiikkaan. Residenssien kautta henkilökunta oli ymmärtänyt luovilla menetelmillä olevan paljon tarjottavaa sosiaali- ja terveystalouteen. Yhden esimiehen mukaan taidetoiminnalla voi joidenkin mielenterveyskuntoutujien kohdalla olla jopa suurempia vaikutuksia kuin perinteisillä hoitomenetelmillä, ja hänen mielestään taide- ja kulttuuritoiminnalla voitaisiinkin korvata osaa nykyisestä hoitotyöstä. Mielenterveyskuntoutujille suunnatun palvelun henkilökunnan edustajien mukaan taide- ja kulttuuritoiminta tukevat asiakkaiden kuntoutusta ja lisäävät lääkkeitömiä hoitovaihtoehtoja. Näiden tulosten pohjalta voidaan tehdä päätelmä, että taide- ja kulttuuritoiminta nähdään residenssissä mukana olleessa sote-yksikössä olennaisena hoitomenetelmänä lääkityksen ja keskusteluavun rinnalla mielenterveyskuntoutujien kuntoutuksessa. Samoin kehitysvammaisille suunnatun taiteilijaresidenssin sote-yksikön henkilökunta arvioi taidetoiminnalla olleen uutta, erilaista annettavaa. Taidetoiminta oli aktivoitunut ja saanut avautumaan asiakkaita, jotka yleensä olivat olleet passiivisia ja pelokkaita. Taide- ja kulttuuritoiminnan voidaankin arvioida tämän selvityksen pohjalta tarjoavan sosiaali- ja terveystalouteen menetelmän, joka lisää hoitotyön tuloksia.

Sote-yksiköiden työntekijät ja esimiehet suosittelisivat taiteilijaresidenssitoimintaa monen tyyppisille kohderyhmille. Taidetoiminnan koettiin vaikuttavan erityisesti passiivisiin ja sulkeutuneisiin henkilöihin. Taiteen kautta nähtiin vaikutuksia, jollaisia ei perinteisillä hoitomenetelmillä oltu saavutettu. Taidetoiminnan hyödyn voidaan arvioida tämän selvityksen perusteella liittyvän siihen, että se tarjoaa erilaista, toiminnallista tapaa kohdata ja lähestyä ihmisiä, kuin hoitoalan perinteiset menetelmät. Henkilökunnan jäsenet viittasivat palautteessaan taidetoiminnan erilaisuuteen ratkaisevana tekijänä toiminnasta tullevissa vaikutuksissa. Koska taide- ja kulttuuritoiminnan erilaisuuden ja ominaispiirteiden arvioidaan olevan juuri niitä vaikuttavia tekijöitä kohderyhmässä tai työyhteisössä tapahtuneissa muutoksissa, hoitotyötä olisi syytä suunnitella myös taide- ja kulttuuritoiminnan lähtökohdista, eli kuten Laukaan residenssitaiteilija ilmaisee, ”taiteen toiminnan logiikan” näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että sote-yksiköiden toimintaa kehitettäisiin yhdessä taide- ja kulttuurialan ammattilaisten kanssa.

Laukaan kunnan vanhuspalveluiden kotihoidon yksikön työntekijät ajattelevat myös asiakkaidensa, yksin asuvien vanhusten olevan kohderyhmä, jolle tulisi tarjota taide- ja kulttuuritoimintaa. Toimintaa järjestetään yleensä hoitolaitoksissa, joissa voidaan tavoittaa useampia ihmisiä kerralla, mutta taide- ja kulttuuritoimijoilla voisi olla ideoita, miten tuoda taiteet myös kotonaan asuvien sosiaali- ja terveystaloutien asiakkaiden luo. Yhä useampi iäkäs ihminen asuu tänä päivänä omassa kodissaan. Helsingin Sanomat kirjoittaa pääkirjoituksessaan 14.10.2019, että Helsingin kaupunki vie taidetta kotihoidon asiakkaille heidän koteihinsa digilaitteiden avulla. Tabletilla kautta asiakkaat pääsevät esimerkiksi etätaidenäyttelykierrokselle tai seuraamaan teatteriesitystä.¹ Taide- ja kulttuurialan ammattilaiset voisivat kehittää sosiaali- ja terveystalouteen kyseisen esimerkin mukaisesti erilaisia malleja, millä taiteet tavoittaisivat kaiken tyyppiset asiakkaat ja palvelujen kohderyhmät.

¹ Hs.fi. Pääkirjoitus 14.10.2019. ”Helsingissä viedään taidetta kotihoidon asiakkaille suoraan kotiin.”
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006271903.html>.

Haastatellut perusturvajohtajat peräänkuuluttavat kulttuurin ja taiteen roolia osana hoitotyön arkea. He puhuvat kulttuurisesta työotteesta, jolla asiakas kohdataan tietyllä, perinteisestä hoitotyön asetelmasta poikkeavalla tavalla. Kulttuurin merkitys hoitotyössä nähdään siis olennaisena. Kuitenkaan oman alueen yksiköiden henkilökunnan kulttuuriin liittyvästä osaamisesta ei ole tietoa eikä kulttuuritoiminnalle ole välttämättä suunnattu omia resursseja. Palvelujen asiakkailta ei myöskään kirjata nimenomaan kulttuurisia mielenkiinnon kohteita, joten yksiköillä ei ole niistä tietoa. Yhteistyö taide- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa palveluiden suunnitteluvaiheessa vahvistaisi yksiköiden kulttuurista osaamista ja lisäisi taide- ja kulttuuritoiminnan laatua sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kun taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisten hyvinvoinnille tunnustetaan, olisi hyvä pohtia uusia keinoja ja ratkaisuja, joilla niiden asemaa hoitotyössä voitaisiin parantaa.

Molempien osapuolien, eli sote-yksiköiden ja taide- ja kulttuurialojen ammattilaisten näkemys on, että taiteen ja kulttuurin vieminen sosiaali- ja terveyspalveluihin vaatii molemmin suuntaista perehtymistä ja moniammatillisessa yhteistyössä tehtyä huolellista toiminnan suunnittelua. Lisäksi moni vastaaja – niin sote-yksiköiden työntekijät, esimiehet kuin perusturvajohtajatkin – painottaa avoimen asennoitumisen merkitystä sekä sote-yksiköiden henkilökunnalta että esimiehiltä. Sitä voisi vastaajien mukaan lisätä levittämällä tietoutta taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvointivaikutuksista. Saarikan perusturvajohtaja kirjoittaa, että henkilökunnalla tulee olla kokemus, että kulttuuritoiminta helpottaa, eikä vaikeuta, heidän työtään. Henkilökunnalle suunnatun Laukaan residenssin yhteisötaiteilija painottaa esimiehen roolia; kaikille työntekijöille tulee saattaa tieto tulevasta toiminnasta ja heitä tulee motivoida toimintaan. Yksi tapa motivointiin voi olla juuri taiteen hyvinvointivaikutuksista kertominen. Tässä arvioinnissa käsiteltyjen taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden henkilökunnan voidaan todeta olleen hyvin tyytyväistä taide- ja kulttuuritoimintaan yksikössään ja hyötynensä siitä itsekkin. Kuitenkin taiteilijaresidenssien vaikutukset heidän omaan työntekoonsa olivat kohtalaisia. Taiteilijaresidenssitoimintaa tulisi kehittää niin, että vaikutukset ulottuisivat myös työntekijöiden omaan työnteekoon. Voidaan pohtia, tulisiko taiteilijaresidensseihin sisältyä myös jonkinlainen henkilökunnan kouluttaminen.

Myös sote-yksiköiden asiakkaita tulee valmistaa kohtaamaan uudenlaista toimintaa. Taiteilijaresidenssien sote-yksiköiden henkilökunta kertoi osan asiakkaista suhtautuneen etukäteen negatiivisesti taiteilijan tuloon. Vastustusta voi syntyä esimerkiksi toiminnan luonnetta tai ulkopuolelta tulevaa, vierasta toimijaa kohtaan. Toiminnasta onkin tärkeää keskustella asiakkaiden kanssa etukäteen. Residensseistä kerätyssä palautteessa tulee ilmi, että toimintaan oli voinut osallistua monella tavalla, osa myös vain sivusta seuraten. Tämä mahdollisuus on varmasti hyvä sanoittaa asiakkaille jo ennen toiminnan alkua ja taiteilijan tuloa yhteisöön.

Taiteen paikka palvelurakenteessa -hankkeen taiteilijaresidenssien osapuolten näkemysten pohjalta taide- ja kulttuuritoiminnan asemaa sosiaali- ja terveyspalveluissa vahvistamalla arvioidaan voitavan tuottaa vielä laadukkaampia ja vaikuttavampia taiteen ja kulttuurin toimintoja hoitotyöhön. Tämän arvioinnin perusteella voidaan todeta, että kaikki residenssiyhteistyön osapuolet – taiteilijat, välittäjäorganisaatiot ja sote-yksiköt toivovat

pidempiaikaista ja vakinaisempaa taide- ja kulttuuritoimintaa sosiaali- ja terveyspalveluihin. Myös haastatellut perusturvajohtajat haluavat kulttuurin olevan tiivis osa alueensa sote-yksiköiden arkea. Taide- ja kulttuuritoiminnalla katsotaan voivan olla myös positiivinen vaikutus sote-yksiköiden imagolle. Saarikan perusturvajohtaja kirjoittaa jokaisen "kulttuuristen oikeuksien" takaamisesta. Yksi henkilökuntaan kuuluva vastaaja kiteyttää näkökulman näin:

"Jos ihminen ei pääse taiteen luo, taiteen on tultava ihmisen luo."

